

Nemzeti Erőforrás Minisztérium
Köztgyűjteményi Főosztály
Múzeumi közművelődés, múzeumpedagógia
szakfelügyeleti szakági csoport

Vizsgálati jelentés
a *TÁMOP 3.2.8./B/08* jelű,
„Múzeumok Mindenkinek” Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése című
pályázat
tapasztalatairól és hasznosulásáról
a támogatásban részesült muzeális intézmények körében

Készítette:
T. Kesik Gabriella
vezető szakfelügyelő

Budapest,
2010. október – 2011. január

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség az Új Magyarország Fejlesztési Terv részét képező Társadalmi Megújulás Operatív Program keretében 2008-ban első alkalommal hirdette meg a közoktatási rendszer hatékonyságának javítása, újszerű megoldások és együttműködések kialakítása érdekében a múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítésére a TÁMOP 3.2.8./B jelű pályázatát mind a közép-magyarországi mind a konvergencia régiók muzeális intézményei számára.

A pályázat a múzeumok közoktatást és az egész életen át tartó tanulást támogató szolgáltatásainak körében a múzeumpedagógiai tevékenységek fejlesztése révén

- a múzeumpedagógiai jó gyakorlatok továbbfejlesztését, terjesztését,
- a helyi közoktatásba való integrálását, és
- a múzeumok mindennapi gyakorlatába történő beépítését

kívánja elősegíteni múzeumpedagógiai és -didaktikai projektek megvalósítása, ismertté tétele útján.

A pályázat keretében elnyerhető támogatás összege min. 1 millió, max. 7 millió Ft volt.

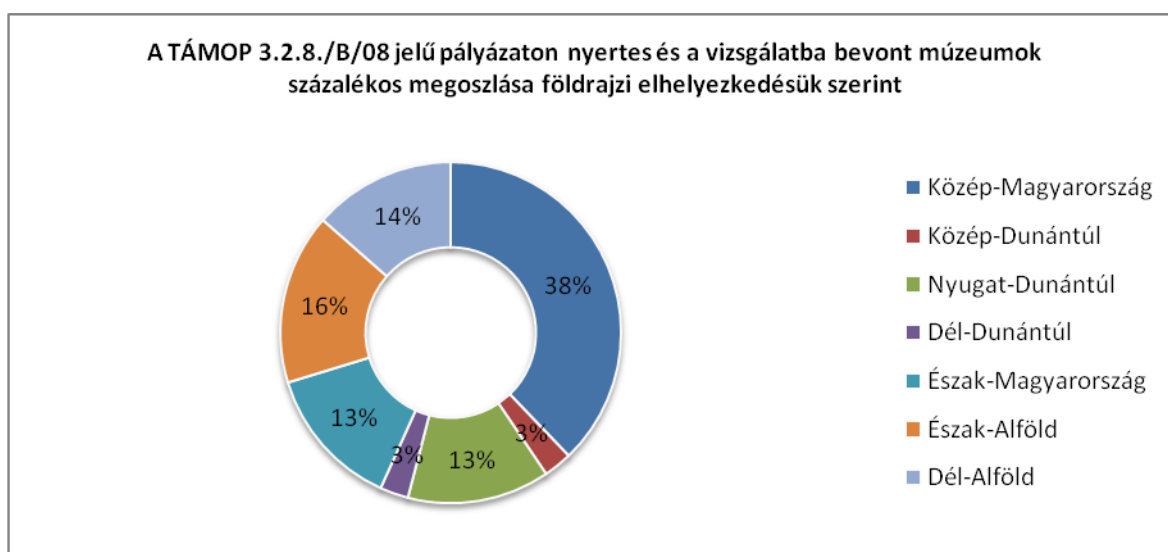
Meghirdetett keret: 236 m Ft / Elnyert összeg: 196.836.404 Ft¹

A pályázat keretében támogatásban részesült 37 muzeális intézmény:²

- 14 KMR-be tartozó pályázó, 37,8 %
- 23 KM R-en kívüli pályázó, 62,0 %

A TÁMOP 3.2.8./B/08 jelű pályázaton nyertes múzeumok összesen	37	100%
Közép-Magyarországi régió	14	37,84
Konvergencia régiók	23	62,16

A TÁMOP 3.2.8./B/08 jelű pályázaton nyertes múzeumok régióként	37	100%
Közép-Magyarország	14	37,83%
Közép-Dunántúl	1	2,70%
Nyugat-Dunántúl	5	13,51%
Dél-Dunántúl	1	2,70%
Észak-Magyarország	5	13,51%
Észak-Alföld	6	16,21%
Dél-Alföld	5	13,51%

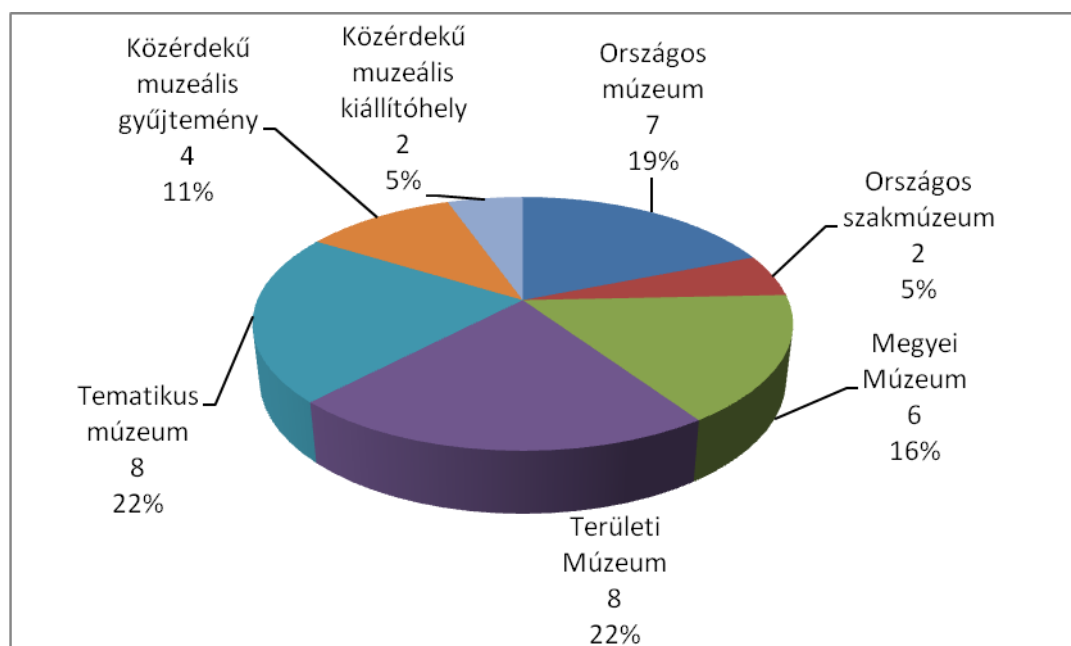

¹ A pályázaton nyertes muzeális intézményeket az elnyert összeg nagysága szerinti sorrendben a 4. számú melléklet tartalmazza.

² A nyertes múzeumokat ld. az 1. számú mellékletben.

Mint az adatok mutatják, a Közép-Magyarországi régióba tartozik a nyertesek több mint harmada, de ezen a területen több is a múzeum. Igen alul reprezentáltak a Közép-Dunántúli és a Dél-Dunántúli régió múzeumai 1-1 pályázóval. A többi régió jelenléte kiegyenlített.³

A TÁMOP 3.2.8./B/08 pályázaton nyertes intézmények jellege		
Országos múzeum	7	19%
Országos szakmúzeum	2	3%
Megyei múzeum	6	16%
Területi múzeum	8	19%
Tematikus múzeum	8	27%
Közérdekű muzeális gyűjtemény	4	11%
Közérdekű muzeális kiállítóhely	2	5%

A pályázaton nyertes muzeális intézmények jelleg szerinti megoszlását mutató ábrából kiderül, hogy – bár a múzeumi hálózat legszámosabb csoportjai a közérdekű muzeális kiállítóhelyek és gyűjtemények, valamint a területi múzeumok – a tematikus, a területi, a megyei és az országos múzeumok voltak a legaktívabbak. A kérdést egy másik oldalról vizsgálva: feltehetően ezekben a múzeumokban van meg mindaz a szakmai, szellemi, akarati potenciál, amely képessé teszi az intézményeket és munkatársaikat arra, hogy részt vegyenek egy innovatív, kreativitást és elszántságot kívánó munkában.⁴

³ A pályázaton nyertes múzeumok régiók szerinti bemutatását a 2. számú melléklet mutatja.

⁴ A nyertes múzeumok jelleg (és az elnyert összeg) szerinti bemutatását a 3. számú melléklet tartalmazza.

A vizsgálatról

A vizsgálat kiemelt céljaként azt fogalmaztuk meg, hogy a TÁMOP 3.2.8/B/08 jelű pályázat megvalósítási eredményeinek és tapasztalatainak összegzésével hozzájáruljunk a soron következő azonos témájú pályázati kiírások tartalmának legcélszerűbb kialakításához. A kiemelt cél szem előtt tartása mellett nem mondtunk le arról, hogy – a szakági csoport éves munkatervében megfogalmazottak szerint – a múzeumi kultúrákövetítés és múzeumpedagógia számára szélesebb körben hasznosítható információkat gyűjtsünk annak érdekében, hogy a megvalósítás gyakorlati tapasztalatairól és eredményeiről – szükség szerint – más célokra is hasznosítható árnyaltabb képet rajzolhassunk. Ezért elvetettük azt a megoldást, hogy néhány direkt kérdés megfogalmazásával, a kapott válaszok felsoroló összegzésével végezzük el a feladatot, hanem több összetevőt érintő vizsgálatra törekedtünk.

Mivel a mi vizsgálatunk nem kívánt – nem is tehetett! – a hivatalos pályázati jelentés párhuzama lenni, ezért olyan, a pályázat teljesítési elvárásai, eredményességi mutatói között nem szereplő adatokra, tapasztalatokra és véleményekre is rákérdeztünk, amelyekhez nem kapcsolódtak egzakt adatok. Többször meglátásokra épülő, adatokkal, dokumentumokkal nem rögzített, de érzékelhető tendenciákra is kíváncsiak voltunk.

Az alábbi témaköröket jártuk körül:

- 1.) Milyen pályázati tapasztalatokra és múzeumpedagógia-szakmai gyakorlatra épült a projekt megvalósítása, és ez mennyiben állt összhangban⁵ a múzeum közművelődési-múzeumpedagógiai stratégiájával, a kiállítások és gyűjtemények közönséghasznosítási elképzeléseivel?
- 2.) Kíváncsiak voltunk a pályázat megvalósítására kitűzött célok és a megvalósítás sikerességének viszonyára, a segítő és akadályozó/nehezítő tényezőkre.
- 3.) Behatóbban érdeklődtünk az oktatási intézményekkel kialakított partnerségi kapcsolatok jellemzőiről, a pályázat által indukált, mind a múzeumok mind az iskolák oldalán érzékelhető tendenciákról.
- 4.) Érdeklődtünk arról is, hogy vajon a pályázat keretében megvalósításra került múzeumpedagógiai programok és a kapcsolódó tevékenységek milyen hatást gyakoroltak a múzeum szűkebb és tágabb környezetének viszonyára, a kapcsolatok minőségére és formáira.
- 5.) A kapott adatok alapján látni akartuk, hogy milyen korosztályú diákcsoportokat vontak be a múzeumok a projektbe, mit mutatnak a törekvések, vannak-e jellemző vonások.
- 6.) Érdekel bennünket, hogy a múzeumok milyen adottságaikra építettek és milyen lehetőségeiket használták ki. Milyen foglalkozási formákat választottak/preferáltak, s mik a kidolgozott programcsomagok megvalósításának tapasztalatai? Milyen volt a „tetszési indexe”⁶ a különböző programoknak, mind a résztvevők (diákok, pedagógusok, fiatalok, felnőttek, családok, speciális igényű látogatói csoportok), mind a múzeum oldaláról?
- 7.) Fontos eleme volt a vizsgálatnak a pályázat tartalmi, pénzügyi és formai lebonyolításához kapcsolódó tapasztalatok, vélemények és javaslatok összesítése.

⁵ Jelen vizsgálat keretében ennek az összhangnak a vizsgálata csak jelzés értékű lehetett, hiszen a téma összetettsége miatt akár különálló vizsgálatot igényelhetne.

⁶ Mivel a pályázat teljesítési követelményei között nem volt elvárás se a múzeumi, se az oktatási szereplők elégedettségének és tetszésének a mérése, így a válaszadó múzeumi munkatársak csak becslést tudtak közölni.

A vizsgálat módja és módszere

Mivel a vizsgálat lefolytatására egy múzeumi szakember állt rendelkezésre, ezért a korábban tervezett személyes látogatás, beszélgetés, tájékozódás és tapasztalatgyűjtés helyett a személytelenebb önkitöltős kérdőíves formát és módszert választottuk.⁷ (A kérdőívet ld. a jelentés mellékleteként csatolva.)

A vizsgálat menete

A vizsgált múzeumok elektronikus úton, digitális formában kapták meg a kérdőívet, amelyet kitöltés után ugyanígy digitális formában, elektronikus úton küldhettek vissza a megadott e-mail címre.

A vizsgálatot azért, hogy az egyes múzeumokban a pályázat-megvalósítási folyamat megközelítőleg azonos – a zárás, vagy a befejezés-közeli – szakaszában történjen, a 2010-es év utolsó negyedére ütemeztük. Sajnos a kitöltési kedvet és intenzitást befolyásolta az év végi munkát jellemző jelentés- és beszámoló készítési dömping, a fáradtság, majd az elmaradóknál az év végi zárás és az ünnepekre való készülődés figyelemelterelő hatása. Ennek eredményeként a megadott időpontig a 37 muzeális intézménynek csak a fele küldte vissza a kitöltött kérdőívet. Megismételt írásbeli, majd szóbeli kérés után 2010. december 15-ig 20 db, 2011 januárjában újabb 8 db kérdőív érkezett vissza. Az utóbbiak között több olyan, amely válaszaiban, adataiban hiányosságokat tartalmaz. Ezért az összegzésben szereplő mutatókat és értékeket több esetben nem statisztikai értékűnek, csupán tájékoztató jellegűeknek tekinthetjük.

A kérdőív⁸ főbb kérdéscsoportjai voltak:

1. A múzeumok alapadatai
2. A megelőző múzeumpedagógiai tevékenység alapinformációi
3. A TÁMOP 3.2.8/B/08 nyertes pályázat általános jellemzői, a megvalósítás adatai
4. A múzeumok és az oktatási intézmények közötti partnerség és együttműködés alakulása
5. A pályázat keretében megvalósuló múzeumi programok jellemzői, eredményei, e múzeumpedagógiai tevékenység hatása a múzeum közvetlen társadalmi környezetére
6. A tervezés – megvalósítás - költség viszonya, a tartalmi és operatív megvalósítás tapasztalatai
7. Fenntarthatóság, fenntartás, szervesülés, további tervek
8. Összegező/általános tapasztalatok, vélemények, javaslatok

A vizsgálatban résztvevő múzeumok

A TÁMOP 3.2.8./B/08 jelű pályázaton nyertes (a vizsgálatba bevont) múzeumok és válaszadási arányuk					
Nyertes múzeumok	37	100%	Válaszolók aránya	28	75,67%
Közép-Magyarország	14	37,83%	Közép-Magyarország	7	50,00%
Közép-Dunántúl	1	2,70%	Közép-Dunántúl	1	100,00%
Nyugat-Dunántúl	5	13,51%	Nyugat-Dunántúl	5	100,00%
Dél-Dunántúl	1	2,70%	Dél-Dunántúl	1	100,00%
Észak-Magyarország	5	13,51%	Észak-Magyarország	5	100,00%
Észak-Alföld	6	16,21%	Észak-Alföld	6	100,00%
Dél-Alföld	5	13,51%	Dél-Alföld	3	60,00%

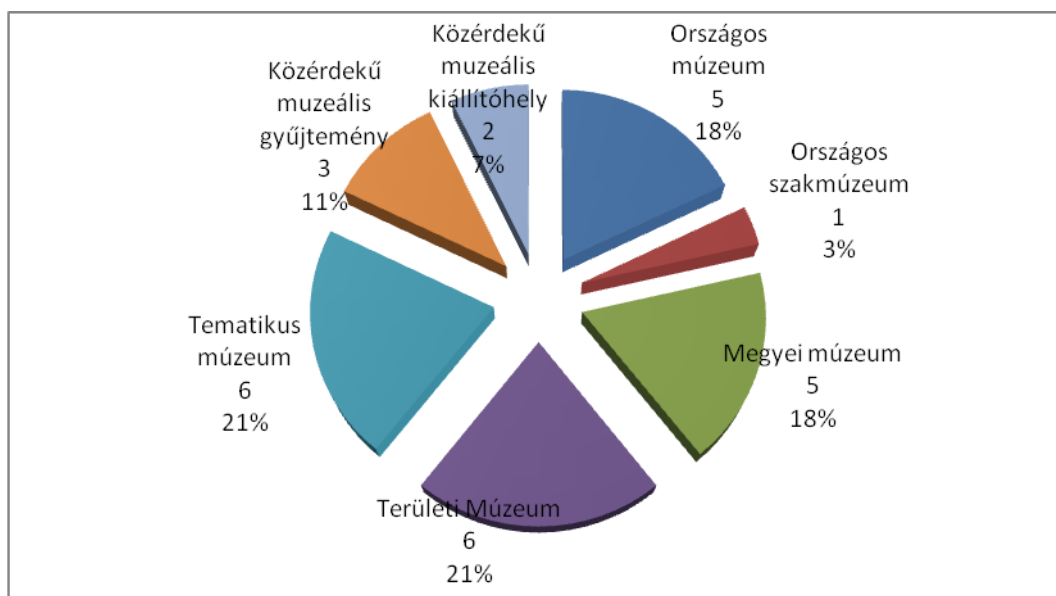
⁷ Mivel a kérdőíveket és azok értékelését nem hivatásos szakember készítette, így bizonyára azok, akik hivatásszerűen végzik ezt a munkát, találnak hibákat, szakszerűtlenségeket a jelen vizsgálatban. A feladat elvégzése elsősorban múzeumpedagógiai, közönségkapcsolati tapasztalatra, tudásra és hozzáértésre épült.

⁸ A kérdőívet teljes terjedelemben ld. a mellékletben.

A nyertes és megkérdezett múzeumok több mint 2/3-a visszaküldte a kérdőívet. Öt régióból minden megkérdezett válaszolt, a konvergencia régiókból csak a Dél-Alföldi régió két múzeuma⁹ nem reagált kérésünkre, a válaszadási hajlandóság legrosszabb értékét a legtöbb nyertessel rendelkező Közép-Magyarországi régió tudhatja magáénak.¹⁰

A válaszadó intézmények jellege

Országos múzeum	5	21%
Országos szakmúzeum	1	3%
Megyei múzeum	5	17%
Területi múzeum	6	21%
Tematikus múzeum	6	21%
Közérdekű muzeális gyűjtemény	3	10%
Közérdekű muzeális kiállítóhely	2	7%

A válaszadó muzeális intézmények jelleg szerinti megoszlását mutató ábra mutatja, hogy a nyertesek és a kérdőívet visszaküldők aránya nem különbözik jelentősen. Az országos és a tematikus múzeumok válaszadási hajlandósága volt kevésbé erős, minkét csoport közel 1/3-a nem töltötte ki a kérdőívet.

A múzeumok pályázatot megelőző múzeumpedagógiai tevékenységéről

A pályázati megvalósítás eredményeinek értékeléséhez szükséges volt legalább tájékozódási adatokat, információkat szereznünk arról, hogy milyen alapokra építették a múzeumok részvételüket és tervezett múzeumpedagógiai munkájukat.

⁹A békéscsabai Munkácsy Mihály Emlékház és a Koszta József Múzeum Szentendről.

¹⁰A KMR-ből három budapesti, az Iparművészeti Múzeum, az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet valamint a MMKM Elektrotechnikai Múzeum és négy, a Pest-megyei Múzeumok Igazgatóságához tartozó intézményből nem érkezett válasz.

Egyrészt az intézmények és munkatársak pályázati tapasztalatairól tájékozódunk. A válaszokból kitűnik, hogy egy múzeum se nyert EU-s, illetve az NFÜ által meghirdetett pályázaton, tehát, ilyen tapasztalatra nem építhettek. A leggyakrabban előforduló múzeumpedagógiai célokra fordítható pályázati támogatást a Nemzeti Kulturális Alap, a Múzeumpedagógiai Nívódíj, a Múzeumok Őszi Fesztiváljának kerete biztosította. Tehát, mind a pályázati anyag elkészítése, mind a megvalósítás, a dokumentálás és a bonyolult adminisztrációs folyamat követése során eddig ismeretlen mechanizmusokkal, eljárási renddel kellett megismerkedni, és – több résztvevő számára – új gondolkodási metódus (projekt-szemlélet, hálózati gondolkodás) elsajátítására volt szükség. (A múzeumok egy része jelezte –az önkormányzati fenntartású közül többen, hogy hivatásos pályázatíró és bonyolító szakembert vontak be a dokumentáció elkészítésébe.)

Másrészt a pályázatot megelőző esztendő múzeumpedagógiai tevékenységének jellegéről, intenzitásáról érdeklődtünk: az intézmények nagyobb hányadában szervezett és többretű múzeumpedagógiai munka folyt, de 1/3-ad részükben csak tárlatvezetéseket, néhány múzeumi órát és kézműves foglalkozásokat tartottak. 4 múzeumban minimális volt az ilyen típusú szolgáltatás. E két csoportba tartozóknál pedagógiai, illetve iskolai-oktatási szempontok érvényesüléséről sem igen beszélhetünk. 3 múzeumban először készült múzeumpedagógiai terv, először rögzítették koncepció mentén és középtávra elképzeléseiket.

Harmadrészt: fontos volt megtudni, milyen tárgyi, de elsősorban személyi feltételekkel indult neki az intézmények a pályázati megvalósításnak. Az országos múzeumokban általában jó feltételek álltak rendelkezésre, de a megyei múzeumok között olyan is akadt, ahol múzeumpedagógus munkakörben nem dolgozott senki, vagy félállású külső vállalkozó szervezte ezt a tevékenységet. Amellett, hogy a kisebb intézményekben természetesen tudományos munkatárs, muzeológus, könyvtáros – adattáros végzi a közművelődési, közönségkapcsolati, múzeumpedagógiai munkát, olyan tematikus múzeum is létezik, ahol az országos múzeumokat megszegyenítő személyi feltételekkel rendelkeztek(nek).

A TÁMOP 3.2.8/B/08 jelű pályázat a válaszadók körében

(„Múzeumok Mindenkinek” Program – *Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése* címmel) Egyfordulós, automatikus, önrészt nem igénylő, vissza nem térítendő támogatást jelent, mely kizárólag múzeumpedagógiai célú (főként tartalmi, módszertani) fejlesztésekre fordítható. A pályázaton elnyert összegek – a bemutatott pályázati tartalmakból megállapítható, hogy arányosak a felvázolt fejlesztések mértékével – a 2,1 milliótól a maximálisan igényelhető 7 millióig terjedtek.¹¹

- 3 millió alatt három múzeum (egy tematikus, a Hajdúsági; egy területi, a Hansági; és egy megyei, a Göcseji – Zala-megye),
- 6,9 és 7 millió forint között nyolc múzeum (négy tematikus, a Pásztói, a Palóc, a Miskolci Galéria, a Városi Művészeti Múzeum – Győr; két területi, a Bihari és a Szántó Kovács János; és két megyei, a Wosinsky Mór Múzeum – Tolna megye és a Xántus János Múzeum – Győr-Moson-Sopron-megye) pályázott és fordított a megvalósításra.

A muzeális intézmények pályázati céljai és a teljesítés összefoglaló önértékelése

A pályázat témájából adódó fő célok megnevezése a múzeumok mindegyikénél – a kiírás elvárásainak megfelelően – jellemzően azonosak vagy hasonlóak voltak, de éppen az adott intézményt jellemző

¹¹ A pályázaton indult múzeumok teljes körének elnyert összegek szerinti bemutatását ld. a 3. számú mellékletben.

múzeumpedagógiai munka intenzitásának és minőségének függvényében, különböző fokozatokat jelöltek meg:

1.) A múzeumpedagógiai munkát...

... „beindítani”, „bővíteni”, „rendszeressé tenni”, „magasabb szinten művelni”, „új formákkal és módszerekkel, segédanyagokkal és eszközökkel gazdagítani”, kiterjeszteni a speciális igényű látogatók felé”;

2.) A múzeum és az oktatási intézmények kapcsolatát, együttműködését...

... „kialakítani”, „fejleszteni”, „szélesíteni”, „szakszerűvé, rendszeressé és rendszerszerűvé tenni és működtetni”;

3.) A múzeumok és látogatóinak viszonyában...

... „az iskolai, iskolán kívüli és az élethosszig tartó tanulás folyamatában rangos és elismert szerepet betölteni”, „szélesebb közönségréteg bevonása”, „növelni a diáklátogatók számát”, „otthon érezzék magukat a múzeumban”, „beilleszkedjünk a *Múzeumok Mindenkinek* programba.

Figyelmet érdemelnek az egyéni célok, amelyekben érezhetően valódi elvárások fogalmazódtak meg, pl.: „a múzeum ismertségének növelése”, „újszerű múzeumpedagógiai megoldások kifejlesztése”, „az iskolák igényeit felmérve, azokhoz messzemenően alkalmazkodó programstruktúra és programkínálat kialakítása”, megmutatni, hogy a múzeum nem csak szórakozásra, hanem oktatásra is kitűnő helyszín”, „mindennapjaikban aktív programként szerepeljen a múzeumlátogatás”, több generáció számára kínáljunk közösen élvezhető elfoglaltságot”, „múzeumpedagógiai kabinet kialakítása”, demonstrációs eszközök, segédanyagok készíttetése, szakmai anyagok és tematikák kidolgozása és közzététele.

Saját értékelésük szerint a múzeumok – az egy 70%-ot jelölő, (igen kritikus? elégedetlen? túlzott elvárásokat támasztó? valóban rosszul teljesítő?) múzeumot kivéve – 80-100 %-ban teljesítették a maguk elé tűzött célokat, átlagot számolva ez igen magas, 92%-os elégedettséget mutat.

Teljesítés önértékelése /elégedettség %	múzeumok száma
100	9
98	1
95	7
90	3
85	3
80	4
70	1

A legelégedettebbek a közérdekű muzeális gyűjtemények és az országos múzeumok, a legkevésbé a közérdekű kiállítóhelyek és az országos szakmúzeum.

A kérdés megfogalmazásával – „Ön szerint mennyiben sikerült megvalósítani a kitűzött célokat?” – jelezni kívántuk a kollégáknak, hogy jelen esetben nem kötik a pályázati beszámoló szigorú előírásai, hanem arra vagyunk kíváncsiak, hogy a saját magukkal szemben támasztott elvárásokhoz képest, milyennek értékelik a program megvalósulását. Bár közel tökéletesnek jelezték eredményeiket, a szöveges kifejtés lehetőségével élve többen leírták, hogy a pályázat elvárásainak megfelelően a számszerűsíthető eredmények 100%-ot mutatnak, de tudják hol, miben, hogyan tudnának alakítani, javítani, hogy saját elvárásaiknak is megfeleljenek.

A következő kérdések kínáltak lehetőséget a pontosításra, az okok bemutatására.¹² A „Mi segítette...?“, „Mit nem sikerült...?“, „Mi lehetett az ok...?“ kérdések összefüggéseire adott válaszokból élesebb kép rajzolódik ki:

Akadályozó tényezők:

- A pályázati adminisztráció bonyolítása, a pályázati dokumentációk tömegmértű készítése alkalmanként a szakmai munkától vette el az energiát és a figyelmet. (A válaszadók 1/3-a emeli ki.)
- Szervezési és az iskolákkal való egyeztetési nehézségekről is szólnak a beszámolók, az okok között a múzeumok 30%-a az iskolai pedagógusok leterheltségét, közel 40%-uk a tanítási idő sérthetlenségének merev kezelését, a rugalmatlan tanórakeretet és -szerkezetet említik.
- A korosztályi sajátosságokra és igényekre nem kellő figyelmet fordítva megválasztott és kialakított foglalkozási formák és módszerek megjelölése is szerepel a kevésbé sikeresnek ítélt programok jellemzői között.
- Néhány intézménynél gondot okozott, hogy az megnyert TIOP pályázatok csúszása miatt módosítani kellett a TÁMOP terveken (adminisztráció!), illetve a programokon.

Segítő tényezők (a felsorolás az említés gyakorisága szerint csökkenő sorrendben):

- A pedagógusok és az iskolák konstruktív hozzáállása;
- A pályázat által biztosított pénzügyi fedezet;
- A programokon való részvétel ingyenessége;
- A tárgyi, technikai, alkalmanként személyi feltételek fejlesztésének lehetősége, közreműködők bekapcsolódása;
- Alkalmom (kényszer?) a módszeres, átgondolt, szakszerű és tervszerű múzeumpedagógiai tevékenységre;
- A reklám, propaganda, média-megjelenések, a nyilvánosság biztosításának anyagi fedezete;
- Múzeum más szervezeti egységeinek és munkatársak közreműködése (a múzeumpedagógiai feladatokat ellátókon kívül);
- A „csapatmunka” (belső és külső munkatársak részvételével);
- A múzeumpedagógiai munkára irányuló figyelem a saját múzeuma részéről.

Partnerség és együttműködés a múzeumok és az oktatási intézmények között

Nem tűnhet fontos tényezőnek, hogy egy-egy muzeális intézmény milyen szempontok alapján választott oktatási intézményeket a kötelező együttműködésre, mégis úgy gondoltuk, hogy apró, de alkalmanként fontos momentumokra mutathatnak rá a válaszok.

A földrajzi, területi elhelyezkedés szempontjából

- o Egyértelműen a helybéli, a közeli, környéki iskolákra esett a választás.
- o Volt két olyan múzeum, amely hangsúlyt fektetett arra, hogy a bázis-település minden iskoláját, óvodáját bevonja a programba.
- o Ahol a település vonzáskörzetéből, a szomszédos település(ek)ről vagy a nagyvárosokban a helyi közlekedés igénybevételével érkeztek a diákcsoportok a múzeumi programokra, ott az eredményes megvalósítás egyik fontos elemének értékelték a pályázat utazást támogató lehetőségét.

¹² Mint a kérdőívben több helyen, így ennél a témakörnél is kénytelenek voltunk a nehezebben és pontatlanabban értékelhető szabad válaszadás lehetőségét biztosítani. A számtalan válasz-variációból – az értékelést segítő – csak a jellemzők kerülnek bemutatásra. Az információ-közlésen túl, az összegyűjtött válaszok egyben szempontokat is kínálhatnak egy – esetleg – következő vagy összegző vizsgálat kérdéseinek pontosabb megfogalmazásához.

A résztvevő tanulók társadalmi jellemzőinek figyelembevétele a direkt rákérdezésnél a

- „speciális igényű közösségek”,
- a „fogyatékkal élők” és
- a „lakótelepi környezet”

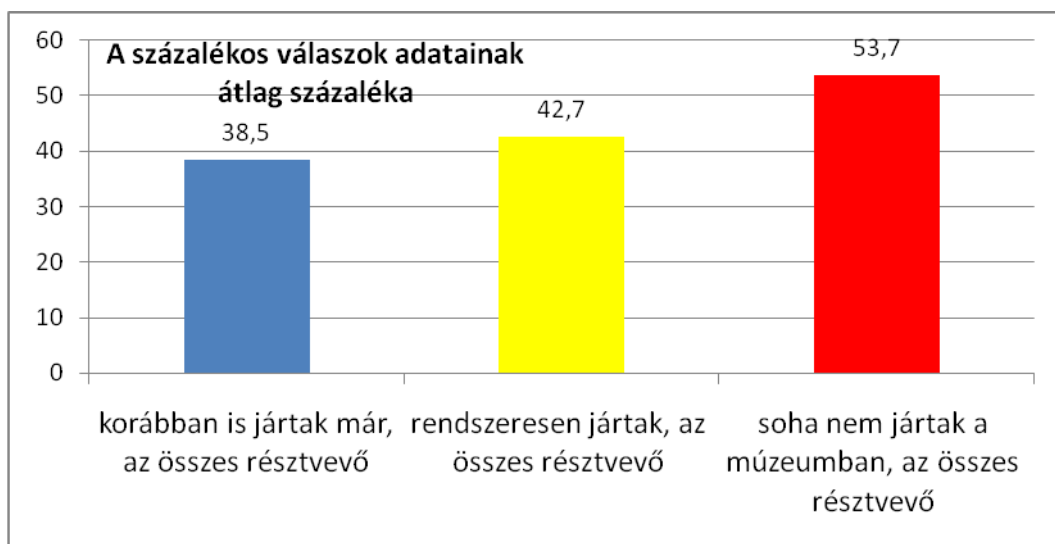
megjelölésén túl nem szerepelt a kiemelten említendő szempontok között, de egy később tárgyalt összefüggésben közölt információk segítenek árnyalni a képet:

- „... figyeltünk arra, hogy hátrányos helyzetű és jó képességű gyerekek vegyesen kerüljenek a múzeumi foglalkozásokon résztvevő csoportokba...”,
- „... különösen a szünidei programoknál, nyári táboroknál volt szempont, hogy a nagy családokban élő, a rossz anyagi körülmények között élő, vagy a tehetséges gyerekek jöjjenek a múzeumi táborokba”.

Az oktatási intézmény fenntartó szerinti figyelembe vétele egyáltalán nem játszott szerepet a kiválasztásnál. A partner intézmények ~ 90%-a önkormányzati fenntartású.

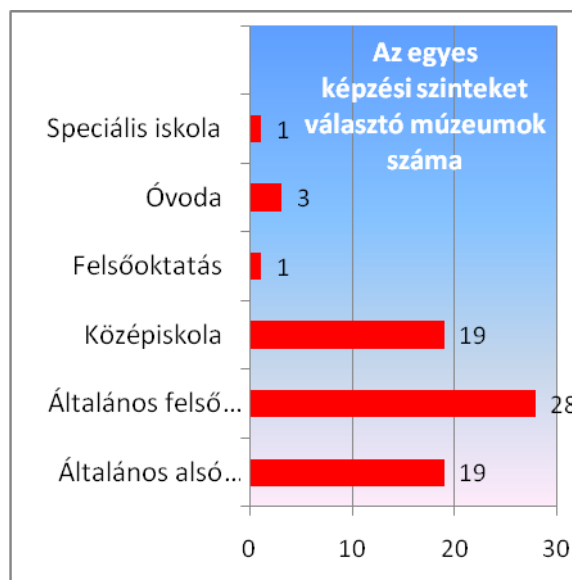
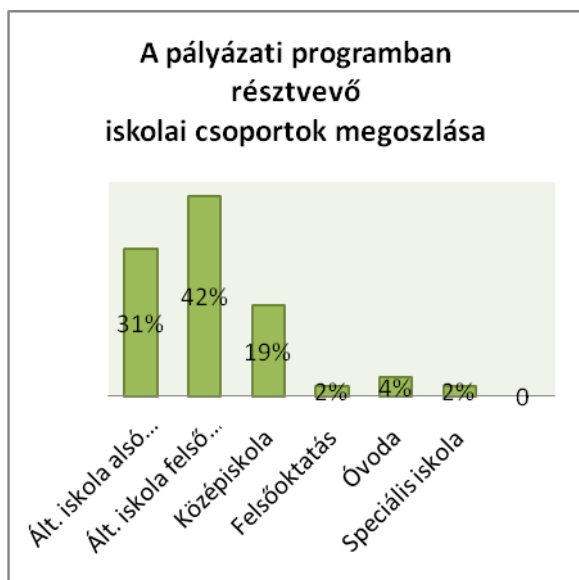
A pályázati programot megelőző kapcsolatoknak, a múzeum – iskola, múzeumpedagógus – iskolai pedagógus, múzeum – család, múzeum – látogató viszonylatokból eredő ismeretségeknek viszont jelentős szerep jutott.

A pályázat múzeumi programjaiba bekapcsolódó és/vagy azokon rendszeresen résztvevő diákok és iskolai csoportjaikról megtudtuk, hogy **több mint az 50%-uk nem járt még az adott múzeumban**, de jelentős azoknak az aránya is, akik korábban már felkeresték, illetve rendszeresen látogatták a kiállításokat és/vagy részt is vettek különböző múzeumi foglalkozásokon. A válaszokban a három jellemző arányszámait kértük megjelölni.

A közölt egyedi adatok szélsőségeket is jeleznek, hiszen 10 múzeum fogadott 80-100%-ban olyan gyerekeket, akik még soha nem voltak abban a múzeumban, de volt 4 olyan intézmény, ahol a projektben résztvevők 50-70%-a a rendszeresen múzeumba járó diákok közül kerültek ki. Az összkép tehát a múzeummal pedagógiai program keretében először találkozó csoportok dominanciáját mutatja, bár a múzeumot ismerő két csoport, a „rendszeresen jártak” és a „korábban jártak már” (ez egy-egy alkalmat jelent), és a „soha nem járt még” csoportok arányszámait között csupán 10-15% körüli a különbség.

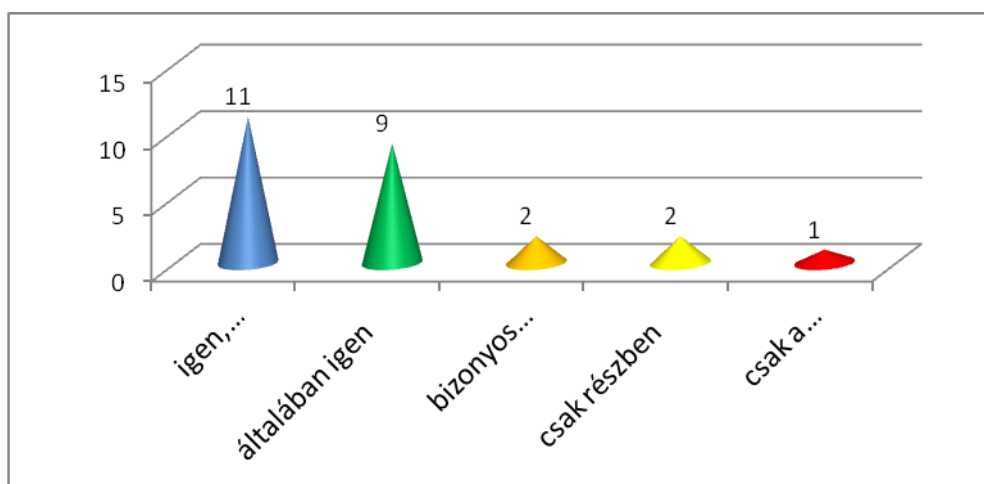
A következő ábra a résztvevő iskolai csoportok és diákok képzés szintje szerinti megoszlását mutatja. Az arányok megegyeznek azzal a tapasztalattal, amely szerint a magyar múzeumok leginkább a 11-14 és a 7-10 évesek számára kínálnak múzeumi elfoglaltságot. Az a törekvés viszont szembeűnő, hogy a TÁMOP pályázat kereteit, az együttműködési kötelezettséget kihasználva **a muzeális intézmények erősen törekedtek arra, hogy a kiállítóterekben alulreprezentált középiskolás korosztályt, a középiskolai pedagógust, illetve magát a középfokú oktatási intézményt kiemelt célcsoportként kezelve megszólítsa.**

A múzeumok és az oktatási intézmények között kialakított együttműködések és partnerségi kapcsolatok jellemzői, érzékelhető tendenciák

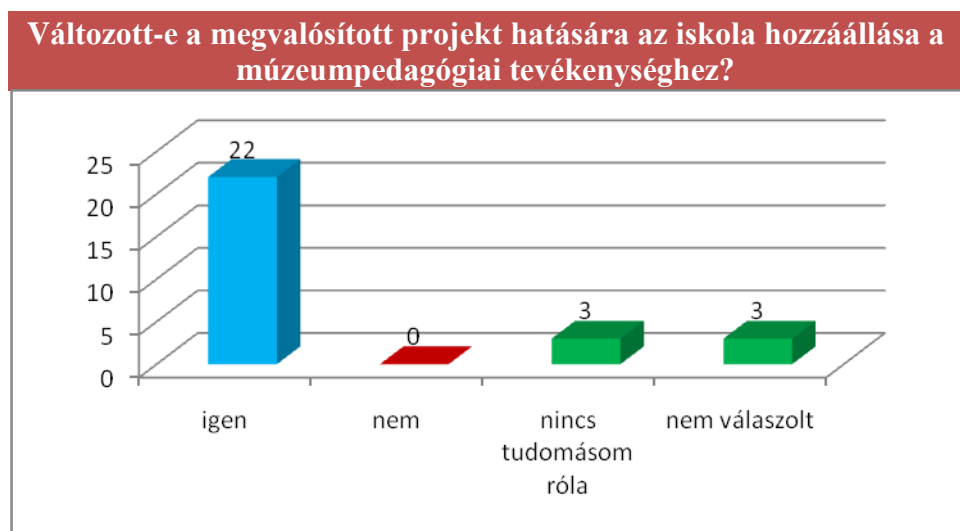
Mivel **a pályázati előírások nem kérték a múzeumok és az iskolák közötti együttműködés gyakorlati megvalósulásának sikerességét, értékelő mérését** (arról kért adatot, hogy az iskola nyitott-e a további közös munkára), de a szakfelügyeleti vizsgálat az erről a témáról tudósító mutatókat fontosnak tartja, ezért a múzeumi munkatársak tapasztalatait, informális úton szerzett ismereteit hívtuk segítségül ahhoz, hogy a pályázati programnak erről az aspektusáról tájékozódjunk. Ezért az alábbi ábrák és táblázatok szubjektív benyomásokból, személyes beszélgetésekből származó válaszokkal/adatokkal dolgoznak.

Erősítette-e a projekt az egyes iskolák és a múzeum közötti együttműködést, partnerséget?	
igen, jelentősen	11
általában igen	9
bizonyos területeken	2
csak részben	2
csak a projekt futamideje alatt; ennek oka az lehet, hogy:	1
nem válaszolt	3

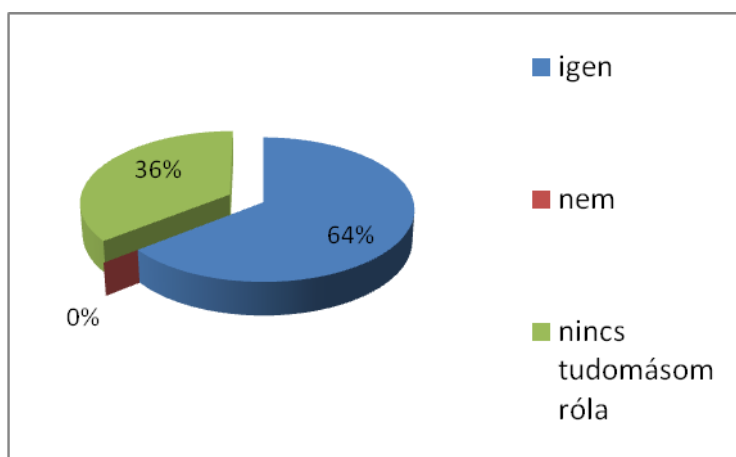
Egy múzeum válaszolta azt, hogy a múzeum-iskola kapcsolat erősödésének egyetlen okát a programok ingyenességében látja, s azt csak a program futamidejére érvényesíti.

Az együttműködés hatása különböző területeket érinthetett:

A válaszok indoklásában többen kiemelték, hogy **az iskolák (igazgatók, pedagógusok) ezeken az alkalmakon ismerkedtek meg a múzeumpedagógia fogalmával**, most találkoztak először a tárlatvezetésen kívül a múzeumok oktatást-nevelést támogató változatos foglalkoztatási formáival és módszereivel. Az élményszerű beszámolóik közül: „...megtapasztalták, hogy a múzeumban nem csak szórakozni, hanem tanulni is lehet”.

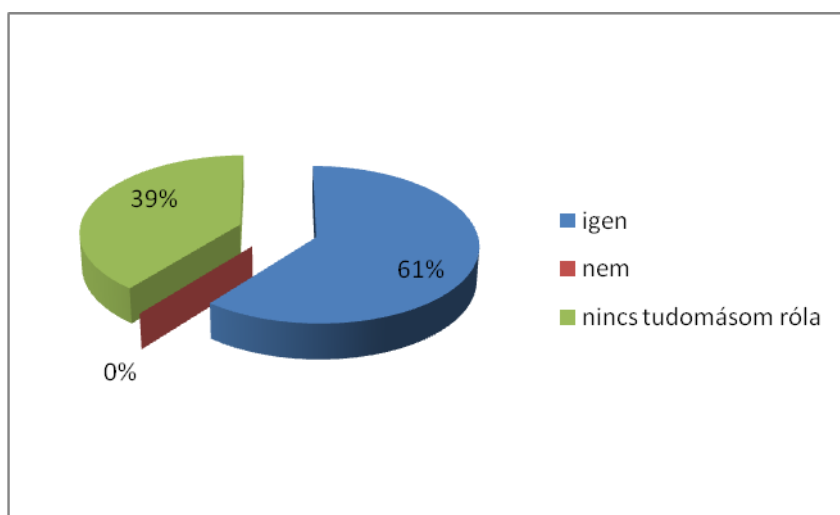
Változott-e a múzeumpedagógia szerepe az iskola nevelési- oktatási tevékenységében?	
igen	18
nem	0
nincs tudomásom róla	10

Az igent válaszolóktól kapott információkból: „igény van a folytatásra”, „más osztályok is jönnek”, „a pedagógus már jobban ismeri, és használni is tudja a kiállításokat”. A közölt **információk a folyamat megindulását jelzik, a pozitív változások érzékelhetőek. A közeli jövő dönti el, hogy a múzeumok kéznyújtására feljük fordulnak-e az iskolák.** Az eltelt idő rövideje miatt még nem lehet mélyebb változásokról beszámolni, de arról igen, hogy a programok és együttműködések hatásai, mint tóba dobott kavicsok keltette hullámgyűrűk, láthatóak. Mérését néhány év múlva érdemes elvégezni.

A projekt hatására szándékában áll-e az iskolának, hogy hangsúlyosabban szerepeltesse a múzeumpedagógiát pedagógiai programjában?

igen	17
nem	0
nincs tudomásom róla	11

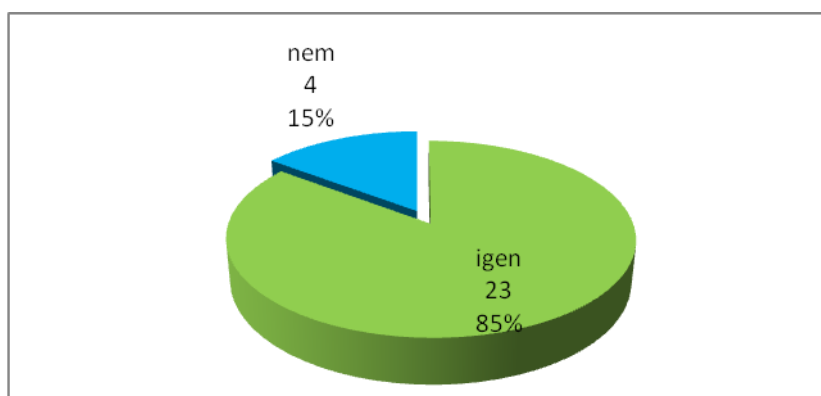
Öt múzeum számolt be arról a biztos információjáról, hogy egy-egy partneriskola dolgozik azon, hogy helyi tantervébe beépítse a konkrét múzeumi programcsomagot, illetve a múzeumpedagógia nyújtotta lehetőségeket.

Mint az ábrák mutatják, egy múzeumi munkatárs se gondolja úgy, hogy intenzív munkájuknak ne lett volna semmilyen hatása az oktatási intézményekre. Azok közül, akik a „nincs tudomásom róla” válasz-lehetőséget jelölték meg, legtöbben arra hivatkoztak, hogy a pályázat nem írta elő az ilyen jellegű „méréseket”, és a konkrét adatok hiányát nevezték meg válaszuk indokaként. Voltak arra utaló válaszok is, amelyekből kitűnt, a „kapcsolat” elsősorban a program lebonyolítására korlátozódott, s azt az adott múzeum, vagy egy-egy lelkes pedagógus szorgalmi feladatának tekintették. Ezekben az esetekben különösen fontos lehet olyan – a diákok egyéni és csoportos – mérésének az elvégzése, amely az eredmények feltárásával és megosztásával/nyilvánossá tételével egyrészt a múzeumi munkatársak és a vállalkozó kedvű tanárok számára lehet megerősítő és ösztönző visszajelzés, másrészt az iskola vezetése és a pedagógus közösség felé az új pedagógiai lehetőségek iránti nyitottság eredményeinek motiváló igazolására is alkalmas lehet.

A kérdőív bizonyos kérdéseinek megválaszolása alkalmat kínálhatott arra, hogy a múzeumi munkatársak figyelmét olyan területek felé is irányítsa, amelyek nem csupán közvetlenül és szorosan a pályázati program-megvalósítást jelentik, hanem annak – vélhetően – szélesebb hatásait is számba veszik. Ezért kértünk válaszokat arra is, hogy a résztvevőkön túl volt-e/van-e, s ha igen, milyen hatása az együttműködéseknek és a nagyszabású programoknak az iskolák és a muzeális intézmények „nem-résztvevő” közvetlen környezetében. Táguló gyűrűkben követve a hatást: vajon formálódtak-e új cselekvések a múzeumok és a résztvevők között, létrejöttek-e új kapcsolatok a kötelezően szervezetteken kívül is? A következő ábrák a kérdéskör különböző területeire engednek rálátást.

Erősítette-e a projekt a pedagógusok és/vagy a diákok valamint a múzeum közötti együttműködést, partnerséget az iskolai kereteken kívül?

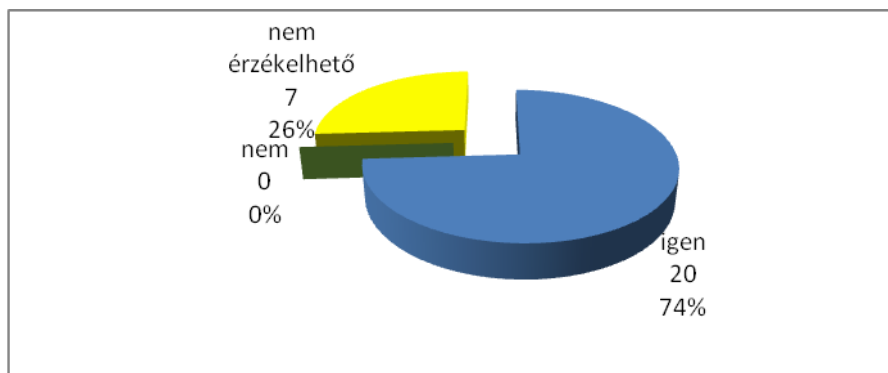
igen	23
nem	4
nem válaszolt	1

Néhány konkrét eredmény: „folyamatos a kapcsolattartás”, „néhány fős diákcsoport más rendezvények szervezésében is segít”, „a pedagógus már szakmai résztvevőként más programok megvalósításában segít”, „az iskolai programok után a családi alkalmakra is eljárnak”, „a pedagógus már önállóan tart múzeumi órát”, „a pedagógus a családjával is eljön”, „azóta kiállításnyitókra is rendszeres járnak”, „felfedezték a honlapunkat”, a múzeum által indított kvízzjátékban vagy pályázatokon vesznek részt, de olyan múzeumi munkatárs is volt, aki úgy vélte, hogy „elég, ha a gyerek jól érezte magát a múzeumi programon”.

Megnövelte-e a megvalósított projekt a múzeumpedagógiai foglalkozások iránti igényt az együttműködési körön kívüli közönség/közösség körében?

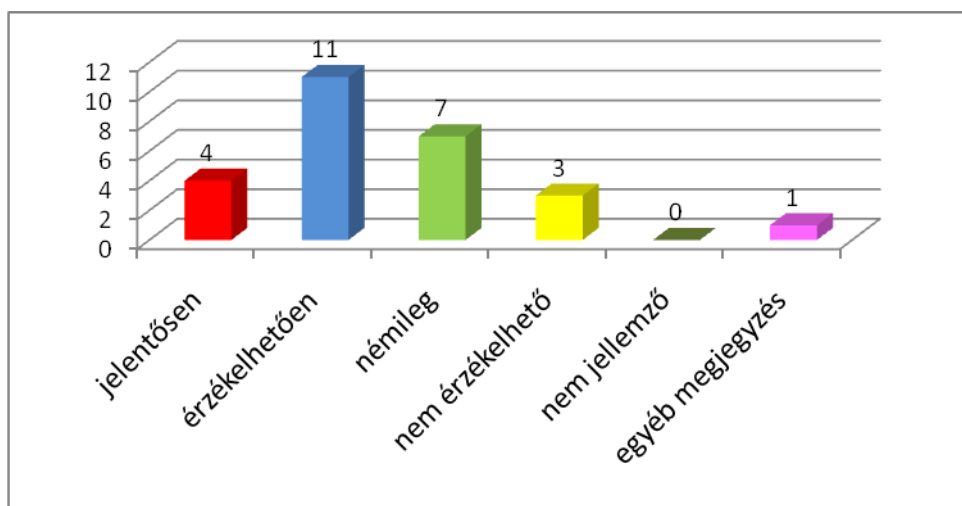
igen	20
nem	0
nem érzékelhető	7
nem válaszolt	1

Néhány példa: „sajnálják, hogy nem az ő iskolájuk került be a programba”, „más osztályok is jelentkeztek múzeumi órára”, „a helyi TV tudósítása után igényelt foglalkozást egy pedagógus”, „már más, fizetős foglalkozásra is jönnek”, „más helyi múzeumot is felkeresnek”, egyetemi hallgatók, pedagógus-jelöltek gyűjtöttek tapasztalatot”.

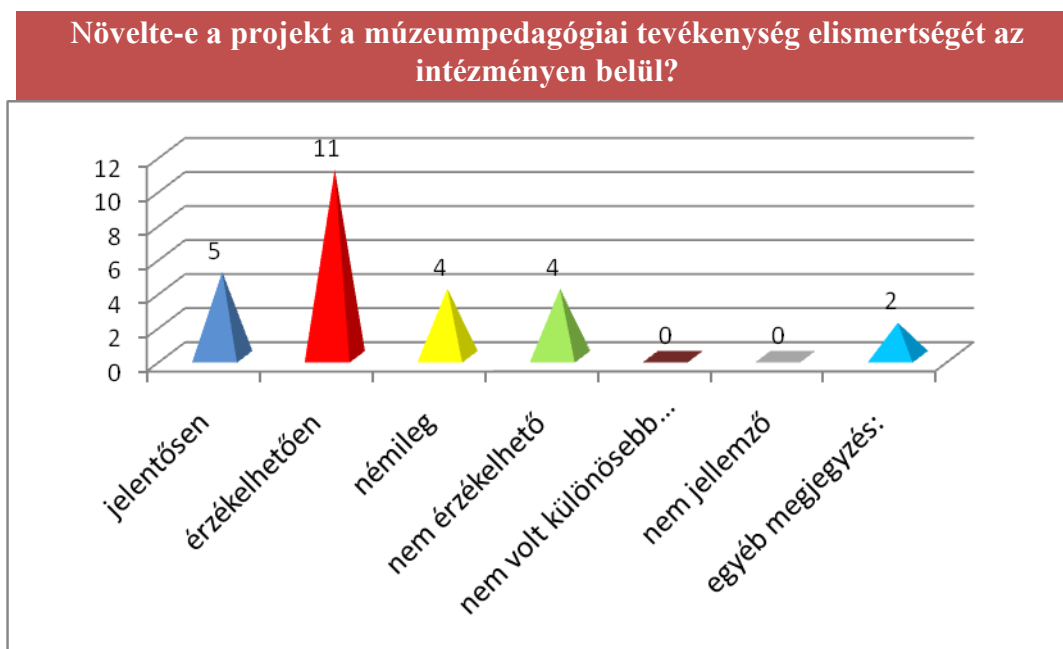
Növelte-e a projekt a múzeumpedagógiai elismertségét a részt vevő diákok családjában?

jelentősen	4
érzékelhetően	11
némileg	7
nem érzékelhető	3
nem jellemző	0
egyéb megjegyzés	1

A fenti táblázat és ábra értékeit egyértelműen az adta, hogy a múzeumok egyéb rendezvényeik közönségének gyarapodásán vagy összetételén érzékelték a TÁMOP pályázat hatását. A „jelentős” és az „érezkelhető” kategóriákat összesítve 57%-os pozitív indexszel számolhatunk, s ha a jelzésértékű „némileg” változást is idesoroljuk, akkor 84%-os pozitív hatást regisztrálhatunk a diákok családjai és a múzeumok viszonyában.

Ugyanígy fontos szempontnak kell tekinteni, hogy a múzeumokon belül a pályázati program megvalósítása elszigetelt munkafolyamat maradt-e, hagyott-e nyomot, változtatott-e a múzeum, mint szervezet viselkedésén ez a több tényező összehangolt cselekvését igénylő projekt.

A múzeumok 60%-ában számottevő hatása volt a TÁMOP 3.2.8/B/08 jelű, a *Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítésére* kiírt pályázat feladatainak megvalósítása. Jelentős kedvező változásról leginkább azok az intézmények számoltak be, ahol a tudományos-, szakmuzeológus- vagy a gyűjteménykezelő munkatársak is aktív szerepet játszottak a programok kidolgozásában és a tartalmi, szervezési feladatok ellátásában. A „nem érezkelhető” –t választók között egy országos és egy megyei múzeum is található, s hárman jelezték, hogy saját múzeumukban igen, de a megyei hálózatban nem ismerik el, sőt lenézik munkájukat.

A TÁMOP 3.2.8/B/08 jelű pályázat keretében megvalósított múzeumi programok jellemzői és eredményei

Szakmai elvárásnak tekintjük – mint a pályázati feltételek/elvárások között is szerepelt –, hogy a tervezett és megvalósított múzeumpedagógiai programrendszerek szervesen illeszkedjenek a gazda-múzeum stratégiai elképzeléseivel és terveihez, valamint – ezzel összhangban – érvényesüljenek az intézmény múzeumpedagógiai, közművelődési hasznosítási elvei az intézményi tervben megfogalmazottak szerint. Ezért a vizsgálat is igyekezett feltárni azokat, a projekt- és szakmai vezetők által megjelölt kiemelt kapcsolódási pontokat és elemeket, amelyekben az új múzeumpedagógiai programok szervesülését biztosítottak – de legalábbis lehetségesnek – tartják.

A válaszadók által leggyakrabban megnevezett stratégiai kapcsolódási pontok között találjuk a következőket:

- ismerjék meg jobban a múzeumot (többségében azok a muzeális intézmények jelölték meg, akik korábban nem fordítottak elegendő figyelmet potenciális látogatói bázisukat jelentő környezetükre);
- szélesebb közönségréteg megszólítása;
- több iskolás és iskolai csoport keresse fel a múzeumot;
- általában a látogatószám növelése;
- kiállítások ismertebbé tétele;
- partnerség, szorosabb együttműködések kialakítása az oktatási intézményekkel;
- oktató- és iskolabarát múzeummá válás.

Differenciáltabban megfogalmazott célok voltak például:

- a múzeumi non-formális és informális tanulási keretek megismertetése és bevezetése;
- az „új közönségréteg bevonása” stratégiai cél szűkítésénél leginkább a középiskolás és a speciális igényű látogatók számára biztosított múzeumi lehetőségeket neveztek meg;
- a közművelődési munka felértékelődését a szakmuzeológusok bevonásával.

Az adott múzeum kiállításainak és gyűjteményeinek a TÁMOP-os programokhoz társított múzeumpedagógiai hasznosítási céljai között szerepeltek:

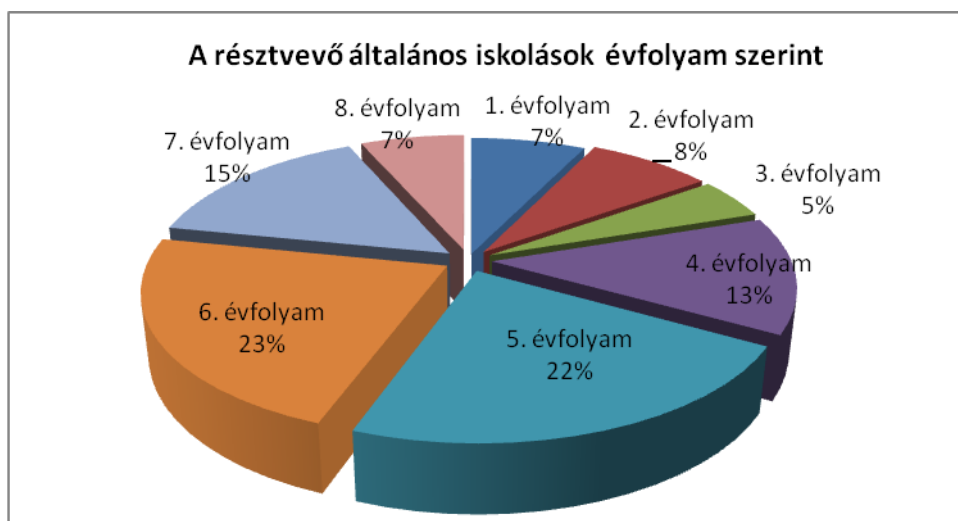
- o családbarát múzeumi szerep megtartása;
- o új múzeumpedagógiai formák és módszerek kidolgozása és bevezetése;
- o az iskolai tananyaghoz és tantervekhez szervesen kapcsolódó, a tanmenetbe beépíthető múzeumi foglalkozások kidolgozása és működtetése;
- o hátrányos helyzetű és speciális igényű látogatók igényeire való reflektálás, a lehetőségek feltárása, a kínálat bővítése;
- o új típusú együttműködések kialakítása a pedagógusokkal és az oktatási intézményekkel;
- o új típusú együttműködések kialakítása a múzeumon belül;
- o a múzeumi oktatás hatását és sikerét növelő segédanyagok kidolgozása, alkalmazása, technikai és felszerelési eszközök biztosítása.

A vizsgálat során rögzíteni lehetett azt a korábban is ismert helyzetet, mely szerint a muzeális intézmények egy/jelentős része nem rendelkezett stratégiai és/vagy közönség-hasznosítási koncepcióval és tervvel, s a vizsgálat tárgyát képező Európai Unió múzeumpedagógiai pályázat volt az, amely megkövetelve a koncepció vezérelte tervezést, új működési, viselkedési és gondolkodási metódusokat alakított ki a múzeumokban és a munkatársakban. Néhány konkrét esetben úgy, hogy a pályázati programalkotással párhuzamosan épült fel az intézmény középtávú közönségkapcsolati-, múzeumpedagógiai stratégiája és a kiállítások, gyűjtemények nyilvánosságát, hasznosítási törekvéseit megfogalmazó „működőképes” tervek is.

Ennek a helyzetnek tudható be, és a TÁMOP múzeumpedagógiai pályázatainak „járulékos” sikereként értékelhető, valamint a (magyar) múzeumi megújulás egyik elemeként is rögzíthető, hogy a vizsgált múzeumoknak több mint a fele – változó megfogalmazásban – kiemelte: szemlélete, gondolkodása, tervező- és szervező munkája, munkavégzésének formája és módszere jelentős átalakuláson és megújuláson ment át, amelyet személyes és – szerencsés esetben – intézményi sikerélményként éltek meg és rögzítettek.

- megtanulták és hasznosnak ítélték a projektmódszer alkalmazását a múzeumpedagógiában;
- rákényszerültek a rendszerszemléletű gondolkodásra;
- elfogadták a „késztető kényszert” a széleskörű figyelemmel végzett tervezésre és programkidolgozásra;
- a múzeumi szakemberek és az iskolai pedagógusok együttműködésen alapuló közös és produktív munkáját – a közoktatás szereplőinek partnereként és az élethosszig tartó tanulás színtereként – a muzeális intézmények társadalmi beágyazódásának fontos tényezőjeként értékelik.

A programok résztvevőiről – tájékoztató adatokkal

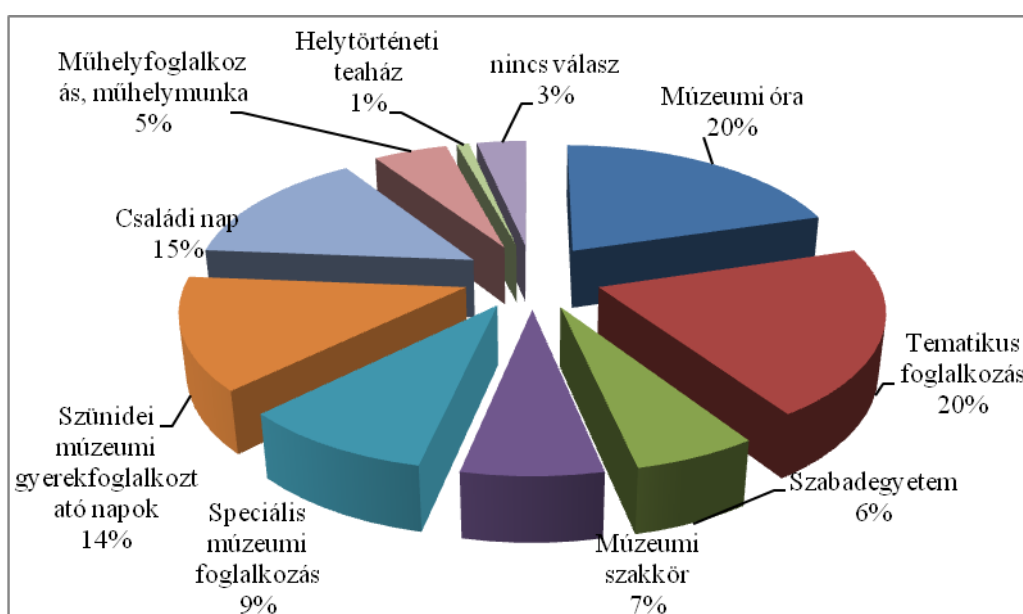
Az általános iskolások között a 6. és az 5. évfolyamosokkal foglalkoznak a legtöbbet a múzeumok, a 7. és 4. osztályosok közel 10%-kal lemaradva követik csak őket. Kissé meglepő a harmadikosok alulreprezentált jelenléte, hiszen ez az évfolyam az, amikor a megelőzőekhez képest egy fokkal magasabb szintre lép a gyerekek iskolai történelmi és természettudományos képzése.

A középiskolai évfolyamok részvétele kiegyensúlyozott (13. osztály csak az 5 évfolyamos, arányaiban nem számottevő középiskolásokban van), meglepő csak az lehet, hogy az érettségire készülő, ilyen területeken igen passzív 12. osztályosokat szép arányban sikerült megnyerni a projekt, vagyis a múzeumok számára.

A múzeumpedagógiai programokról

A pályázat során megvalósított különböző programok, foglalkozási formák a pályázati kiírásban szereplő műfaji bontás szerint	
Forma/Műfaj	A választások száma
Múzeumi óra	24
Tematikus foglalkozás	24
Szabadegyetem	7
Múzeumi szakkör	8
Speciális múzeumi foglalkozás	11
Szünidei múzeumi gyerekfoglalkoztató napok	16
Családi nap	17
Műhelyfoglalkozás, műhelymunka	6
Helytörténeti teaház	1
nincs válasz	4

A fenti ábra és a közölt információk alapján megállapítható: A pályázat által kötelezően előírt két programformát, a *Múzeumi órát* és a *Tematikus foglalkozást* természetesen minden múzeum szerepeltette a kínálatában. Sikereségük megítélése helyszínenként valamint a múzeumi munkatársak és a résztvevők (diákok, tanárok) körében is váltózó volt, „kirobbanó” sikerről és magas szintű aktivitásról ugyanúgy értesítenek, mint értetlen vagy kifáradó diákközönségről.

Érdekességet a szabadon választható formák választási aránya mutathat, amelyek között a leggyakoribbak a *Szünidei foglalkoztató napok/Táborok* és a *Speciális foglalkozások*, s ezeknek a döntő sikeréről számolnak be a legtöbben. Ezek azok a programtípusok, amelyeket – népszerűségükön felbuzdulva - a pályázat fenntartási kötelezettségétől függetlenül is működtetni és fejleszteni akarnak az intézmények. A *Szakkörök* és *Szabadegyetemek* (programsorozatok) megítélése vegyes, mindkettő esetében találkozunk a két végletet mutató tapasztalattal. A szakkörök hol azért voltak sikeresek, mert a kötelező iskolai kereten kívül estek, hol pont ezért nem volt biztosított a közönségük. A szabadegyetemi előadások – bár inkább a sikeres kategóriát gyarapítják – éppen a műfaj jellemzői miatt, volt múzeum, ahol a terítékre kerülő témák és a mélyebb érdeklődésű közönség találkozása szép eredményt biztosított, és volt, ahol pont a választott témák vagy a témák mélyebb rétegeit is feltáró előadási forma nem találta meg a maga közönségét.

A programok különböző résztvevőinek és érintettjeinek az egyes programfajtákra vonatkozó siker-mutatóihoz nem sikerült megfelelően értékelhető érvényes adatokat/információkat gyűjteni. Ez volt az a szegmense a vizsgálatnak, amely az egzakt lekérdezési adatok hiányában – amely a nem legmegfelelőbb kérdéstípus alkalmazása miatt is – csak a válaszolók erős szubjektivitását és találgatásait tükrözte.

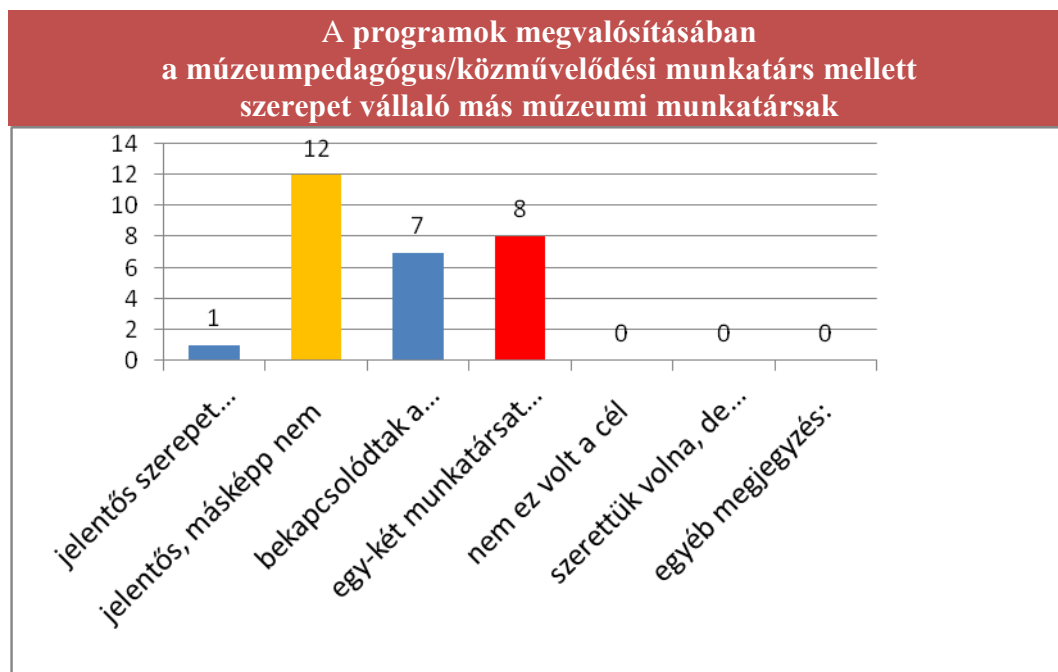
A beszámolók szerint alkalmanként más-más tényezők befolyásolták az eredményességet és a sikerességet. A *negatív előjellel* legtöbbször említett okok: az alkalmazott módszer, a technikai és operatív körülmények; az iskola vagy a pedagógusok figyelmetlensége, érdektelensége; a múzeumi kollégák, esetenként a felettes szerv/intézmény nemtörődömsége. A pozitív tényezők: a téma – a kiállítás vagy gyűjtemény valamint a résztvevők sajátosságainak összhangja; a csoport motiváltsága, érdeklődése; a forma, a módszer és az életkori sajátosságok adekvátsága; a látens igények kibontakozásának lehetősége

A múzeumi ismeretátadást jellemző sajátosságok kitűnően alkalmassá teszik a múzeumi közeget – segítve az iskolarendszerű oktatás szaktárgy-centrikus szemléletének oldását – a különböző tudományterületek integrációjára, a tudományágak eredményeit összefüggéseikben történő bemutatására, a műveltségi területek összhangjának megteremtésére. A megadott információk szerint a múzeumok nagy többsége kihasználta ezt a lehetőséget, és a múzeum szakterületére, a gyűjtemények jellegére, a rendelkezésre álló (szak)tudásra építve komplex ismeretek átadására törekedve alakította ki programjait.

Példaként álljanak itt egy művészeti és egy vegyes, természet- és társadalomtudományi múzeum „vállalásai”:

Művészeti múzeum		Természet- és társadalom-történeti múzeum	
<i>Tudományág/ Tudományterület</i>	<i>Műveltségi terület</i>	<i>Tudományág/ Tudományterület</i>	<i>Műveltségi terület</i>
művészetek, művészettörténet, matematika, földrajz, fizika, ábrázoló geometria, történelem, média	esztétikai és művészeti tudatosság és kifejező készség, anyanyelvi, matematikai, természettudományos, digitális kompetencia, kezdeményező készség	történelem, társadalom-történet, eszme- és mentalitás-történet, gazdaság-történet, művészettörténet, biológia, mikrobiológia, egészséges életmód, környezetvédelem	ember és társadalom, ember a természetben, Földünk-környezetünk, művészetek, informatikai, életviteli, idegen nyelvi

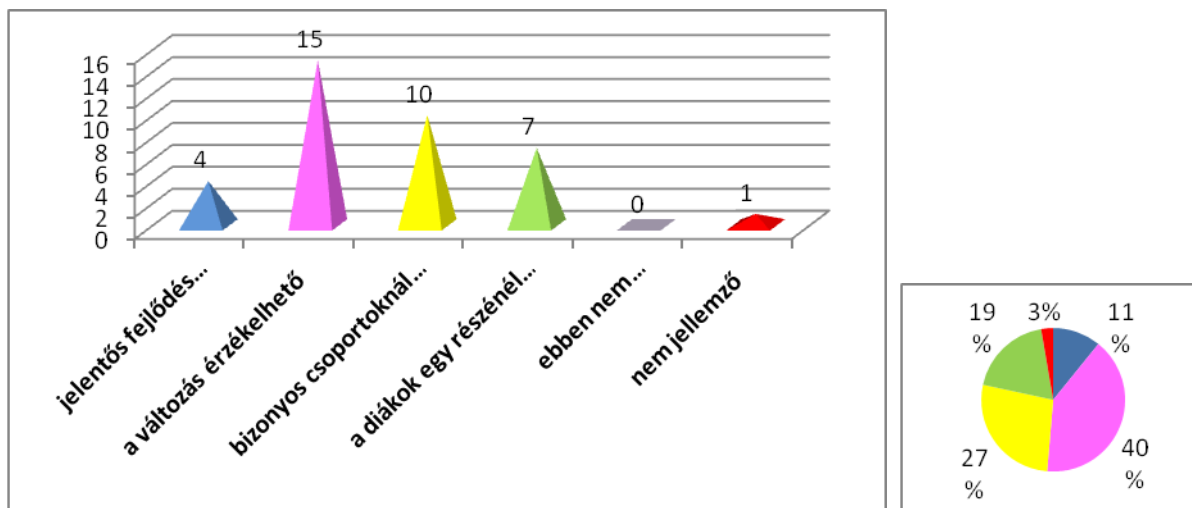
A fenti lehetőség kihasználásában nagy segítséget jelenthet, ha a múzeum tudományos-, muzeológus- és más szakemberei aktívan részt vesznek a munkában. Nem mindegy tehát az sem, hogy milyen és mekkora szerep jutott számukra, mekkora szerepet voltak hajlandóak vállalni a pályázati projekt megvalósításában.

A résztvevő múzeumok jellegének ismeretében, érthető a „... másképpen nem is sikerülhetett volna” választ megjelölők többsége, hiszen a kis (vagy az éppen elegendő) munkatársi létszámmal működő intézmények számára ennek a nagy összpontosítást, szervezettséget és szinte állandó jelenlétet kívánó programcsomagnak a megvalósítása nagy kihívást jelentett.

Az ismeretátadáson túl egy másik, a múzeumi létből fakadó feladat a múzeum- és kiállítás-használati képességek fejlesztése, amely minden múzeumpedagógiai tevékenység közvetett célja is. A kérdőív témára vonatkozó kérdése valójában azt is célozta, hogy felhívja a figyelmet erre a – tapasztalatok szerint általában csak látenszen megbújó – szempontra (elvárásra) is.

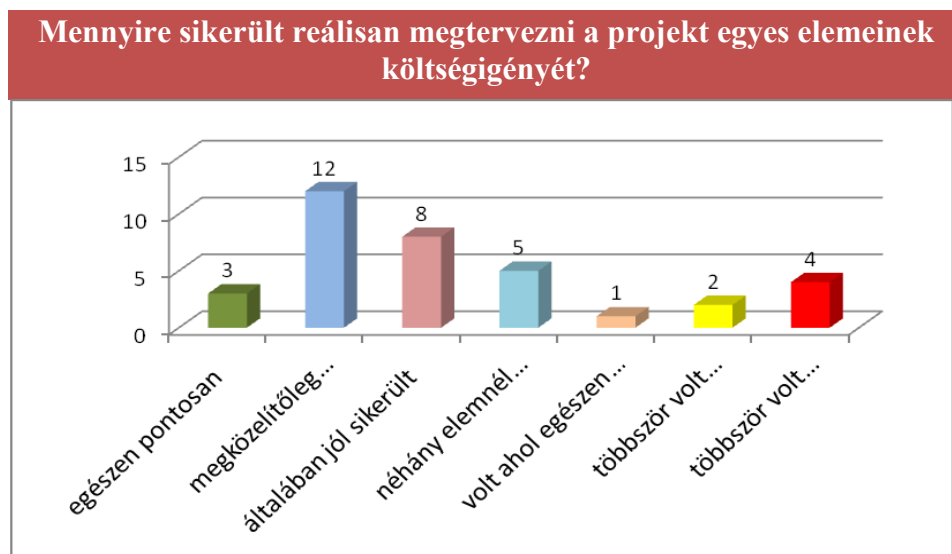
A diákok fejlődése a kiállítások önálló feldolgozásának, megértésének képességében	
jelentős fejlődés tapasztalható	4
a változás érzékelhető	15
bizonyos csoportoknál észrevehető fejlődés	10
a diákok egy részénél tapasztalható pozitív változás	7
ebben nem tapasztalható fejlődés	0
nem jellemző	1

A kérdezettek két lehetőséget is megjelölhettek a válaszadás során, hiszen a változás jellemezheti az iskolai csoport egészét, a csoport egyes tagjait, de az egyéni látogatók számára szervezett programok résztvevőit is. A pozitív előjelű adatok értékelésénél a két középső lehetőség jelölései tekinthetők megalapozott választásnak (a múzeumok 46%-a!), hiszen az általánosító, „a változás érzékelhető” megfogalmazási forma, éppen általánosító jellege miatt gyengébb értékűnek számít. Feltételezhető, hogy éppen a témára fordított kevés figyelem miatt választotta ezt az „egérutat” a válaszolók 40%-a, de jelezheti a bizonytalanságot is a nehezebben megragadható jelenség értékelésével kapcsolatban. A jelentős fejlődést regisztráló négy (11%) múzeum mellett egyetlen válaszoló gondolja úgy, hogy múzeumi programjainak megvalósítása során az értő kiállításnézés tanítása, az önálló kiállítás feldolgozás képességének fejlesztése nem releváns tényező.

A programok minőségét és eredményességét nagymértékben emelte, hogy a pályázat lehetőséget biztosított a múzeumi foglalkozások oktatási segédanyagainak, szemléltető- és prezentációs eszközeinek elkészíttetésére, a szükséges foglalkozási anyagok megvásárlására, valamint a tervező-előkészítő munkák, a lebonyolítás szakszerűségét és gördülékenységét garantáló technikai, informatikai eszközök, továbbá a diákok (a közönség) múzeumi foglalkoztatásának alapvető vagy kényelmi szükségleteit biztosító berendezések beszerzésére. Készültek, oktató filmek, foglalkoztató füzetek és lapok, bábok és műtárgymásolatok, vásároltak térképeket, könyveket, székeket, asztalokat, fényképezőgépet, számítógépet stb. Van olyan múzeum, ahol ennek a lehetőségnek köszönhetően dolgozhat először munkahelyén számítógéppel a munkatárs, s vannak olyan múzeumok, ahol új színes szemléltető anyagaikra büszkék. Ezeket a tárgyi és technikai eszközöket kivétel nélkül minden múzeum a pályázaton kívüli múzeumpedagógiai programjaihoz is használni tudja.

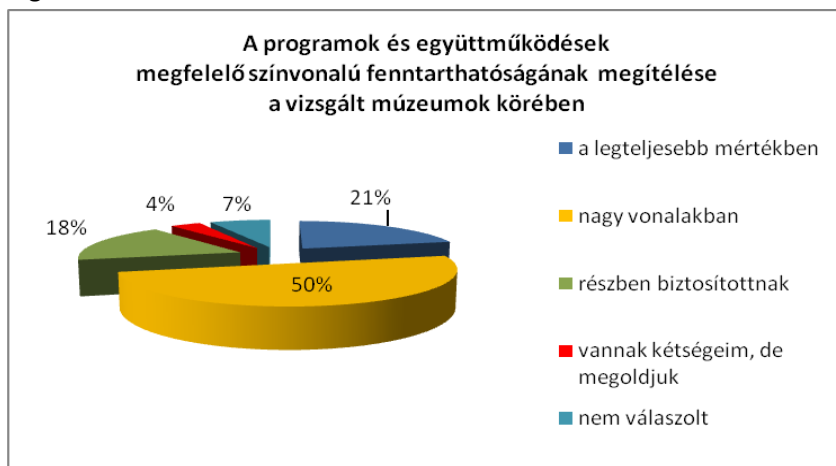
A pénzügyi kötelezettségeknek való megfelelés nem képezte – nem is képezhette – a vizsgálat részét, de – mert az EU-s pályázati rendszer összetettsége, a munkatársak ez irányú tapasztalatlansága befolyásolhatta a megvalósítást és a lebonyolítást – mégis érintenünk kellett, hiszen közrejátszhatott a programok és a pályázat sikerességében.

Amint látható, az előírások által „kikényszerített” tervezési és pénzügyi fegyelmet nagyrészt sikerült betartaniuk az intézményeknek. A beszámolók szerint a menet közbeni akadályokat leküzdötték (pl. az adminisztráció óriási terhe, a pályázatkezelő bizonytalansága; nem egyértelmű, vagy egymásnak ellentmondó információk), a problémákkal megbirkóztak (pl. a költségek és a támogatás lehívásának nem megfelelő ütemezése; „találkozott a múzeum és az NFÜ bürokráciája, és ez a kettő együtt sok esetben a megvalósíthatatlanság határát súrolta”). Megtalálták azokat a megoldásokat is, amelyekkel a hibákat, pontatlanságokat kiküszöbölhették. A megoldások között éltek a dokumentált és a dokumentációt nem igénylő módosítási lehetőségekkel, de előfordult, hogy a múzeum vállalt át kisebb költségeket.

A múzeumpedagógiai programok és az együttműködések fenntarthatósága

A pályázat kiírói, a megvalósítók, a múzeumi szakma és a múzeumpedagógiai fejlesztéseket stratégiai elemként kezelő szaktárca számára is fontos kérdés, hogy mennyire és miképpen lesz sikeres a pályázati projekt keretében létrejött fejlesztések, a kiépített kapcsolatok és együttműködési rendszerek életben tartása, célszerű működtetése, a megkezdett folyamat kibontakoztatása, de legalább szinten tartása.

A múzeumok közel $\frac{3}{4}$ része teljesen vagy nagy vonalakban biztosítottnak látja a folytatást: „mert a múzeum és az iskolák is kölcsönösen hasznosnak ítélték az együttműködést és a programokat”, „a családi napokat a fenntartó finanszírozza”, „máris sok a jelentkező igény, az anyagköltség nem biztosított”, „a múzeumi dolgozók tartják a foglalkozásokat, így biztosan megvalósítjuk”, „ezenkívül az érettségiző osztályok nem tárlatvezetést, hanem múzeumi órát kérnek”, „a múzeumi órákért együttműködésen kívül minimális költségtérítést kérünk, de így már csökkentek az igények”, „anyagköltségre kérünk pénzt”, „a látogatottság megcsappant”.

A magasabb szintű fenntartást akadályozó tényezők, illetve a fenntartási időszak már jelentkező vagy prognosztizált jellemzői közül: „a múzeum felkészült, az iskolák oldaláról nem biztosított a költségek vállalása”, nem látok esélyt arra, hogy a program jelenlegi struktúrája tartható”, „az iskola nehezen tud rendszeresen ennyi időt elkülöníteni a múzeumba járásra”, „a fenntartó kételkedése nem motiváló”, „a szülők nem hajlandók a múzeumlátogatásokat finanszírozni”, „a múzeum átszervezése miatt bizonytalan”, „az utazási költségek térítésének hiánya visszaveti az érdeklődést”.

Egy múzeum véli csak úgy, hogy nincs szükség további fejlesztésre. Az álláspont oka nem feltétlenül a szándék hiánya lehet, alapulhat a rendelkezésre álló erőforrásokkal való reális számvetésen is. A többiek közül sokan – különböző megfogalmazásokkal – úgy válaszoltak, hogy bár ők maguk a múzeumpedagógiai foglalkozásokat, programokat kiemelten fontosnak tartják, az intézmény, a fenntartó vagy a megyei vezetés szándékát nem ismeri, esetleg attól tart, hogy nem lesz biztosítható az anyagi vagy a humán erőforrás fedezete ennek a munkának.

Természetesen a pályázaton való részvételhez és a megvalósításhoz, de a fenntartáshoz is megfelelő személyi feltételek szükségesek.

Személyi erőforrás biztosítása	Múzeum
nem történt személyi fejlesztés	21
új munkatárs alkalmazása a projekt miatt, majd hosszabb távra	2
csak a futamidőre szólt a személyi fejlesztés	5

A beszámolókból az állapítható meg, hogy míg a pályázat a futamidő alatt nagyrészt biztosította a megvalósítás feltételeit, a fenntartási időszak alatti teljesítés feltételei a legtöbb intézményben csak a minimális szinten tartásra alkalmasak. Egyetlen múzeum állítja azt, hogy a fenntartás és a folyamat tovább vitelére megfelelő a személyi állománya, a többiek **a kötelező minimum teljesítése mellett, a további fejlesztéshez szükséges, a megvalósítást jellemző aktivitást megközelíteni sem tudják.**

Mint a szakmuzeológusok szerepvállalását mutató ábra is jelezte, sok múzeum – leginkább a kisebbek, de az országos múzeumok többsége is – bevonta a munkába a tudományos munkatársakat is. A különbséget az jelenti, hogy a kisebb múzeumokban szervesen bekapcsolódtak ezek a kollégák a tervezési- szervezési folyamatba is, míg máshol az esetek felében csak előadások megtartására korlátozódott az „együttműködés”, vagy csupán a nagy szervezet egy-egy munkatársában találtak partnerre a múzeumpedagógusok, a közművelődési munkatársak.

A pályázati projekt részeként kidolgozott múzeumi foglalkoztatási és művelődési formák a fenntartás időszakában már kiejánlhatóak a kötelező együttműködési körön kívül is. Hogy a múzeumok miként látják, s hogyan vélekednek a programok széles körű „értékesítésének” lehetőségeiről, a pályázati projektben kidolgozott múzeumi programok szinten/életben tartásán, arról az alábbiak tudósítanak.

A kérdőívet visszaküldő 28 múzeum közül

- 4 múzeum biztos abban, hogy részvételi díjért is tudja értékesíteni a kidolgozott múzeumi foglalkozásokat, programokat.
- További 4 muzeális intézmény állítja, hogy szünidei programjai biztosan találnak majd fizetőképes közönséget.
- 1 múzeum – a környezetében élők rossz anyagi körülményeire, és a kiállítások iránti érdektelenségre hivatkozva – úgy látja, hogy továbbra is csak térítési díj fizetése nélkül tud közönséget biztosítani a maga számára.
- A többi intézmény arról számol be, hogy egyrészt még keresik a megoldási lehetőségeket, másrészt csak kedvezményes díjat tudnának kérni a résztvevőktől, s ez azt jelenti, hogy – a vezető pozitív döntése esetén – a múzeum költségvetéséből kell a szükséges ráfordítást biztosítani.
- A megoldási lehetőségek között több helyen szerepel, hogy ha nem sorozatokként ajánlják ki a programokat, hanem különálló foglalkozások, múzeumi órák, műhelymunkák és előadásokként hirdetik meg azokat, akkor biztosan számíthatnak jelentkezőkre, iskolai csoportokra és egyéni résztvevőkre is.
- Van két olyan múzeum is, ahol egyébként is minden múzeumpedagógiai program ingyenes.
- A válaszadók megjegyzései között a következőkkel is lehet találkozni: „van kereslet, de nincs kapacitás”, „az ingyenes órák után nehéz fizetőképes keresletet találni”, „a szülők minimális összeggel sem kívánják támogatni a gyermekük múzeumlátogatását”, „a külső kapcsolati hálóra szükség volna, de a működtetését emberi erőforrás hiányában nem látom biztosítottnak”, s van olyan kolléga, aki más pénzügyi forrásokra, támogatásokra is számít, hogy továbbra is biztosítani tudja az ingyenességet, vagy a jelképes összegű részvételi díjat.
- A lehetséges megoldások között szerepel az is, hogy „az emberi erőforrás igényt a minimálisra kell leszorítani”, s az is, hogy lemondva a külső munkatársacról, csak azt valósítják meg, amelyhez elegendő a múzeumon belüli tudás és hozzáértés.

Összefoglalás és ajánlások (javaslatok)

Összefoglalóan a vizsgálat alapján elmondható, hogy a TÁMOP 3.2.8/B/08 jelű „Múzeumok Mindenkinél” Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése című pályázat

- egyrészt, azokban a múzeumokban, ahol a már működő múzeumpedagógiai alapokon megvolt a szándék, a koncepció, a stratégia és a fejlesztési elképzelés, de az anyagi feltételei hiányoztak a megvalósításnak, ott – a fejlesztés hangsúlyait kijelölve – a pályázat elvei, követelményei rendszerkeretet adva, „csupán” megteremtették a lehetőségét a kibontakozásnak, a fejlődésnek;
- másrészt, azokban a múzeumokban, ahol nem létezett, vagy alkalmi és esetleges, netán elavult volt a múzeumpedagógiai tevékenység, ott az alapok lerakása mellett a kipróbálás és a szárnyra kapás lehetőségét biztosította.

A fentiek eredményeként:

- Néhány múzeum kilépett az „ismeretlenségből” és/vagy az „érdektelenségből”.
- Szélesedett az egyes múzeumok közönségbázisa, a programok révén nőtt az egyéb rendezvények és a kiállítások látogatottsága.
- Erőt és kiemelt figyelmet fordítottak az eddig elhanyagolt vagy érdektelenségük miatt nehezen elérhető közönségrétegekre- és csoportokra, elsősorban a középiskolás korosztályra, az óvodás csoportokra és a fiatal felnőttekre.
- A pályázatban való részvétel lehetőséget biztosított arra, hogy a múzeumok bizonyos feltételeit megteremtsék annak, hogy speciális igényű potenciális közönségük számára elérhetővé váljanak a múzeumi megismerés során szerzhető tudás-, művelődési- és szórakozási lehetőségek.
- Néhány múzeumban a pályázatnak köszönhetően indult meg a múzeumpedagógiai tevékenység.
- Több múzeumban az alkalmi és esetleges programok helyett tervezett tevékenységgé vált a múzeumpedagógiai programszolgáltatás.
- A legtöbb résztvevő muzeális intézményben a korszerű pedagógiai és múzeumpedagógiai elvek meghonosodásával gazdagodott a foglalkozások módszertára, jelentősen színesedett a múzeumi programok műfaji palettája.
- A helyesen megválasztott különböző programtípusoknak köszönhetően a múzeumok változatos lehetőséget kínáltak – az óvodás kortól az időskorúakig – a formális oktatáshoz kapcsolódóan a non-formális és az informális, a múzeum sajátosságaira építő élményszerű ismeretátadásra, a tartalmas szórakozásra;
- ✓ Ott, ahol éltek a lehetőséggel, egyöntetű sikert a *Speciális foglalkozások* arattak. Feltehetően azért is, mert közönségük örült a feléjük fordított figyelemnek, s azért is, mert számukra különösen elérhetetlenek tűntek (elérhetetlenek voltak) a múzeumi élmények.
- ✓ A *Szünidei múzeumi napok* és a *Családi napok* sikerét az adta, hogy tartalmi és módszertani komplexitásuk az igényes, értéket közvetítő szabadidő eltöltésének lehetőségét kínálták, ingyenességük révén a kevésbé jó anyagi körülmények között élő családok számára is.
- ✓ A *Szabadegyetemi sorozatokat* – ha jól választották meg tematikájukat - az ismét népszerű klasszikus ismeretterjesztési formával ötvözött interaktív és a párbeszéd lehetőségét is kínáló találkozási alkalmaival méltán tarthatjuk, éppen vegyes életkorú – a

középiszkolástól a nyugdíjasig – közönségük okán a „múzeumok mindenkinek” elv egyik érvényesülési formájának.

- ✓ Kétségtelen azonban, hogy a *Múzeumi órák*, a *Tematikus foglalkozások* és a *Múzeumi szakkörök* azok a programok, amelyek révén a leghatékonyabban érvényesülhetett a formális oktatáshoz kapcsolódóan a múzeumok „tanítva szórakoztató” és „szórakoztatva tanító” szerepe a. A rendszeres múzeumba járás, az egymásra épülő foglalkozások és programelemek a legteljesebb mértékben a múzeumhasználatra tanítás, a múzeumba járásra szoktatás feladatát teljesítik, a múzeumpedagógus, a múzeumi szakember számára mással nehezen pótolható pedagógiai tapasztalatokat biztosítanak.
- ✓ A legtöbb helyen a múzeumok és az oktatási intézmények közötti kapcsolatban a valódi együttműködések minőségi és mennyiségi változást eredményeztek. Remélhető, hogy a megindított folyamat, a pályázati megvalósítás intenzitásának időszakos lanyhulása után megkeresi és megtalálja majd a hosszútávon mindkét fél számára előnyöket biztosító és eredményeket hozó formáit és lehetőségeit. Ennek a folyamatnak a motiválásáról se a múzeumok, se az oktatási intézmények szakmai irányítói nem mondhatnak le.

A TÁMOP 3.2.8/B/08 jelű „Múzeumok Mindenkinek” Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése pályázat jelen vizsgálat alapján¹³ felmérhető eredményeit és hatásait röviden összefoglalva megállapítható, hogy a résztvevő múzeumok döntő hányadának múzeumpedagógiai-, közművelődési-, közönségkapcsolati tevékenységében szemléletváltást, érzékelhető vagy mérhető eredményeket hozott. Nagyban ösztönözte a munkatársak szakmai fejlődést, rászorította a munkatársakat (helyenként ezzel együtt magát a múzeumot is) a rendszerszemléletű, stratégiai és tervszerű (projekt)munkára. Lehetőséget adott színvonalas múzeumpedagógiai programok magas minőségű megtervezésére és megtartására, megvalósítás személyi feltételeinek biztosítására és a szükséges eszközök, anyagok beszerzésére. A formai keretet és rögzített tartalmat kapó együttműködések a múzeumok kapcsolati hálójának sűrűsödését hozta: a diákok, a pedagógusok, az iskolák, a családok, a szolgáltatók, a külső- és a múzeumi hálózaton belüli munkatársak révén. A pályázati támogatásból finanszírozhatóan a programok és az együttműködések hírét biztosító nyilvánosság, a sajtó, a média, az ajánló promóciós anyagok is segítettek ebben. Mindezek a múzeumok társadalmi, kitüntetetten a helyi társadalomban betöltött szerepének erősödését szolgálták.

A veszély az lehet, hogy a megindult folyamatok megakadhatnak. Ha a pályázat megvalósítása által indukált erős impulzust nem követik folyamatos múzeumpedagógiai „ingerek”, akkor egyszerű akcióvá egyszerűsödhet mind az oktatási, mind a múzeumi oldalon a pályázati programban való részvétel, hiszen **a fenntartási kötelezettség inkább a múzeumi kínálatban-tartásra vonatkozik, a szolgáltatást igénybevevők oldalát (az iskolákat, pedagógusokat) nem erősíti eléggé egyelőre.** Amint az egyik múzeumi munkatárs prognosztizálja: „Azt tapasztaltam, hogy a legtöbb múzeum nyilván nem rúgta fel a pályázat miatt az eddigi hagyományait (értsd: megtartotta működő programrendszerét és kínálatát) – már ahol volt –, de a pályázat hatására igen jelentős többletmunkát vállalt be. Ennek feltételeit a pályázat jól megteremtette, de elmúltával minimál szinten fog a fenntartás megtörténni!”

¹³ Az elvégzett kérdőíves vizsgálat nem tette lehetővé a pályázat programjainak múzeumpedagógiai módszertani kérdéseinek vizsgálatát, így a megvalósítás szakmai színvonaláról nem hivatott ez a jelentés beszámolni.

Javaslatok/Ajánlások

Ha célnak azt tartjuk, hogy a TÁMOP 3.2.8/B pályázatok által elindított folyamat, a múzeumok oktatási szerepének erősítése, ne akadjon el, hogy ne elégedjünk meg a fenntartási kötelezettségként vállalt minimum szinten-tartással, hanem a múzeumok folyamatos és aktív jelenlétére számítunk az oktatásban, a jövőben is, érdemes/szükséges a továbbélés és a fejlődés, a fejlesztés bázisának megteremtésére is figyelmet fordítani, lehetőséget teremteni.

A munka folytatásának egyik szemléleti alapja az lehet, ha

- a múzeumok saját magukat nem csupán pedagógiai szolgáltatókként értelmezik, hanem az oktatási-nevelési tevékenység partnereként viselkednek,
- az oktatás oldaláról pedig, ha az iskolák a múzeumokat oktatási helyszíneként, a kiállításokat, mint az iskolai oktatást és a hatékony tanulást segítő és erősítő pedagógiai eszközrendszerként értelmezik;
- ugyanígy, a múzeumok sem pusztán csak, mint a szolgáltatásait igénybe vevő közönségként kezelik az iskolákat, óvodákat, az ott dolgozó pedagógusokat, hanem közös gondolkodásra, tervezésre és cselekvésre alkalmas társként számolnak velük.

A fenti szemlélet bázisát képezheti és a következő **TÁMOP 3.2.8/B pályázati kiírások tartalmát erősíthetik** az alább javasolt **új lehetőségek**:

1. **Helyi képzések, műhelymunkák szervezése iskolai pedagógusok és a témáért felelős iskolai vezetők számára** a helyi muzeális intézmények gyűjteményeinek, kiállításainak, **a rendelkezésre álló múzeumi tudás bemutatására, megismertetésére;**
2. A már meglévő együttműködési hálóban szereplő, vagy az ebből a célból szerveződő együttműködésekre épülő, az **iskolai pedagógusok számára szervezhető helyi képzések és műhelymunkák indítása**, melyek célja, a múzeumok oktatási-képzési szerepének és lehetőségeinek megismertetése, a szervező **múzeum konkrét kiállításainak, konkrét múzeumpedagógiai hasznosítási formáinak és módszereinek elsajátítására.**
3. **Közös (iskolai-múzeumi) fejlesztésként múzeumi óra-modulok, egyenként vagy egymásra épülő rendszerként is választható tematikák, óra- és foglalkozási vázlatok kidolgozásának** ösztönzése iskolában dolgozó pedagógusok és múzeumi munkatársak szoros együttműködésében, biztosítva azok beépíthetőségét az adott oktatási intézmény pedagógiai programjába, felhasználva azok lehetőségeit a különböző kompetencia területek fejlesztésére, hozzájárulva és erősítve az élethosszig tartó tanulás képességének fejlesztéséhez.
4. Nem tartható a programtól idegennek az sem, sőt erősítheti a partnerkapcsolatok szakmai minőségét, ha a pályázati keret az együttműködő **oktatási intézmények tanári közössége** számára kínál lehetőséget arra, hogy **megismertesse múzeumi munkatársakat az általuk alkalmazott korszerű pedagógiai elvekkel, módszerekkel, az általuk követett gyakorlattal.**

Megállapítások, javaslatok a TÁMOP 3.2.8/B pályázat jelenlegi elemeihez:

Fontos, hogy a múzeumok és az oktatási intézmények is úgy érezzék, nem csupán egy akció részesei, ezért, érdemes úgy alakítani mind tartalmában, szerkezetében, mind mennyiségében a pályázat keretében megvalósítandó múzeumi programok kereteit, hogy mind a két fél kölcsönösen jól érezze magát bennük.

Az iskolák és a pedagógusok jelzései alapján a múzeumok jelentős többsége úgy véli, hogy a *Múzeumi óra-sorozatok* 6 ugyanazon iskolai csoport számára kötelező alkalmá, a merev iskolai tanóraszerkezet miatt, csak nagy feszültségek árán teljesíthető. (Manapság az idővel való gazdálkodásban – azon túl, hogy felborítja a csoport és a tanárok tanrendjét – luxusnak számít, hogy a múzeum és az iskola közötti oda-vissza útra fordított idő legtöbbször a múzeumban töltött 45 perc duplája. Az általános tapasztalat azt mutatja, hogy egy iskolai csoport általában másfél-két órát tölt el egy múzeumban.) Különösen haszontalannak tűnik ez a megkötés a kis múzeumok számára, ahol a feldolgozható témák szűkössége sem igényli azt, hogy egy tanítási évben hatszor forduljon meg ugyanaz a diákcsoport, miközben változatosabb témakörökben más múzeumokat is felkereshetne.

- **Javaslat:** A *Múzeumi óra* is állhat két egymást követő tanítási órából, igénybe veheti az annak megfelelő időtartamot, így ugyanaz a diákcsoport nem 6x45 percet töltene ugyanabban a múzeumban (mert ez nem reális, a mindennapi élettől elrugaszkodott elvárás), hanem pl. háromszor keresné fel ugyanazt a múzeumot. (Három alkalommal 2x45 perces foglalkozásokon venne részt, + az óraközi szünet.)

Kiemelten kezeljük a múzeumok ismeretközlő – oktatási sajátosságai között azt, hogy a különböző tudományterületek ismereteinek integrált bemutatására kiválóan alkalmas mind a kiállításai, mind a múzeumpedagógiai programjai révén.

- **Javaslat:** A *Tematikus foglalkozások*, a *Múzeumi szakkörök* és a *Speciális foglalkozások* sorozatai kiválóan alkalmasak arra, hogy a tudományterületek ismereteinek integrált bemutatására két, esetleg három múzeum anyagára épülő tematikák kidolgozására ösztönözzön. Így a diákok egy tanév alatt több múzeum gyűjteményével és kiállításával is megismerkedhetnek, miközben jelentősen érvényesülhetne a komplexitás elve a természettudományok, a társadalomtudományok, a művészetek, valamint a műszaki- és technika tudományágainak integrációja révén.

Megértve a jelenleg futó pályázat elveit, több esetben felmerült az észrevétel, miszerint a múzeumok korábban jól működő programformáit, múzeumpedagógiai foglalkozásait nem lehetett a TÁMOP 3.2.8/B pályázati támogatás révén megerősíteni, illetve fejleszteni.

- **Javaslat:** Célszerűnek tűnik, hogy a megfelelő szakmai indoklás és a fejlesztés mibenlétének tényszerű bemutatásának követelményével lehetőséget kínáljon arra, hogy a már működő, fejlesztést vagy korszerűsítést igénylő múzeumpedagógiai programok is bekerülhessenek a pályázat támogatási körébe.

Összefüggésben a fentiekkel:

- **Javaslat:** A folyamatosság fenntartása és a pályázati megvalósítás során elért célok megtartásának igénye teheti lehetővé, hogy az aktuális soron következő pályázatokon való induláshoz valamilyen, esetleg korlátozott lehetőséggel, alkalmat kapjanak a korábban nyertes múzeumok ismét arra, hogy szinten tartsák a korábbi fejlesztéseket vagy további fejlesztésekbe fogjanak.

A TÁMOP 3.2.8/B pályázat utolsó fordulójában számítani lehet a kis múzeumok, muzeális intézmények tömegesebb jelentkezésére.

- **Javaslat:** A kis múzeumok lehetőségeit figyelembe véve, érdemesnek látszik külön kezelni a nagyobb és kisebb intézményeket, számításba venni gyűjteményeiket, kiállításait és személyi feltételeiket, valamint társadalmi-, oktatási környezetüket is. Gondolva a rendelkezésre álló, vagy megnyerhető (hadra fogható) korlátozott emberi erőforrásra, vagy például arra, hogy néhány településen és elérhető közelségű környezetükben esetleg nem lehet az elvárt mennyiségű együttműködő oktatási partnert biztosítani, valamint a fenntartási időszakra vonatkozóan is anyagi támogatást nyújtani, számításba véve az ott élők, a múzeum potenciális közönségének számító helybéliek és környékbeliek rossz anyagi körülményeit, esetleg szegénységét.
- **Javaslat:** A múzeumok, leginkább a kisebb muzeális intézmények Európai Unió pályázatokban való gyakorlatlansága megerősíti azt a megfogalmazott elvárást, mely szerint megfelelő időt (hosszabbat, mint a megelőző pályázatok esetében) kell biztosítani a pályázati tervezésre, a pályázat kidolgozására, a dokumentáció elkészítésére.

Az ütemezésre és a „működtetésre” vonatkozó javaslatok:

- A pályázat teljesítési idejét szerencsés nem naptári, hanem az iskolai tanévhez igazítani. (Mint a második, 2010-es pályázatban már teljesült.)
- Kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy a TIOP pályázatok múzeumokra vonatkozó kiírásai és teljesítési időszakai megelőzzék a TÁMOP területre vonatkozó pályázatokat, hiszen jó esetben, a tartalmi fejlesztések az infrastrukturális fejlesztésekre épülnek.
- A pályázati adminisztráció bonyolultsága, a pályázatkezelő és a megvalósítók bizonytalanságainak ellensúlyozására, de elsősorban ***a múzeumok pályázataiban szereplő tartalmak megfelelő szakmai színvonalon történő megvalósítása érdekében szükséges a projekt adminisztratív/technikai vezetőjének és a projekt szakmai vezetőjének feladatait/szerepét/pozícióját szétválasztani, de legalább az egyszemélyi szakmai- és projektvezető mellett projektasszisztensi feladatkört elkülöníteni, és ennek pénzügyi lehetőségét is biztosítani a pályázat keretén belül.***

A pályázat pénzügyi konstrukciójának részleteire vonatkozóan:

A muzeális intézmények túlnyomó többségében a legnagyobb gondnak a szükséges humánerőforrás biztosítása látszik.

- **Javaslat:** Szükséges mind a tervezéshez, mind a megvalósításhoz, múzeumpedagógus illetve a múzeumpedagógiai feladatokat szakszerűen ellátni képes munkatárs alkalmazása az intézményi létszám fejlesztésével. (A TÁMOP 3.2.8/B/10 pályázat – az elnyerhető pénzügyi összeghez és az elvárt teljesítések mértékéhez képest – még mindig csak rész megoldást biztosít a személyi feltételek terén.)

Ez nem lehet kérdés azokban az – elsősorban kisebb – intézményekben, ahol nincs erre a feladatra fordítható hozzáértő kapacitás, azokban a múzeumokban pedig, ahol egyébként is kiterjedt múzeumpedagógiai tevékenység folyik, ott óriási leterheltséget okoz a meglévő struktúra megtartása, a programok iránti kereslet kielégítése mellett a pályázati elvárások teljesítése.

A programok megtartásának fotó-dokumentációjának elkészítése, a megvalósítás technikai feltételeinek biztosítása a jelenlegi lehetőségek között gondot jelent: vagy korlátozza a

múzeumpedagógus foglalkozáson való szakmai „jelenlétét” , vagy más munkatársak bevonását teszik szükségessé.

- **Javaslat:** Lehetőséget biztosítani pl. a fotós és a technikai munkatárs teljesített feladat szerinti díjazására.

A pályázaton nyertes muzeális intézmények egyöntetűen felvetették az egyszerűbb, egybehangzó dokumentációs, jelentési, elszámolási és beszámoló rendszer bevezetésének igényét.

Mindnyájan kiemelték a pályázati adminisztráció bonyolultsága és nehézkessége mellett, a pályázatkezelő bizonytalan, sokszor egymásnak ellentmondó információit, a támogató segítség hiányát, a nem egyértelműsített elvárásokat, a teljesítési feltételek tisztázatlanságát, artikulációjuk hiányát.

- **Javaslat:** a pályázat dokumentációjának elkészítését és bizonyára az ellenőrzését, az értékelését is nagyban elősegítené, ha a pályázatkezelő, az egyéb dokumentációkhoz hasonlóan egységes mintaűrlapokat dolgozna ki és bocsátana a nyertesek számára, pl. „az átadás-átvételhez, a teljesítés igazolásához, a foglalkozások jelenléti ívéhez stb.”

Zárásként:

A vizsgálat és a személyes tapasztalatok azt mutatják, hogy a TÁMOP 3.2.8/B jelű „*Múzeumok Mindenkinek*” Program – *Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése* című pályázatok soha nem látott tartalmi, formai és módszertani megújulási, fejlesztési lehetőséget biztosítanak a magyarországi múzeumpedagógiai gyakorlat kiteljesedésére és szakszerűségének emelésére, alkalmat kínálnak arra, hogy a múzeumok „kilépjenek a passzív kulturális intézmény szerepből, s aktív – proaktív tényezővé váljanak” mind az oktatás, mind a helyi közösségek életében.

A vizsgálatban résztvevő egyik muzeális intézmény összegzése a TÁMOP 3.2.8/B/08 jelű „*Múzeumok Mindenkinek*” Program – *Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése* pályázaton való részvételéről:

„... megalapozta az intézmény múzeumpedagógiai és közművelődési tevékenységét,

- *az intézmény külső kapcsolati hálója szélesedett, a meglévők pedig megerősödtek,*
- *a múzeum nyitottabbá vált,*
- *új látogatócsoportok jelentek meg a múzeum életében,*
- *szakmailag és módszertanilag új szín került a múzeum szolgáltatásainak körébe,*
- *a múzeumban felhalmozott korábbi tudásanyag és kulturális kincs közelebb került, és emészthetőbb formába jutott a látogatók köréhez, ezáltal látogatóbarátabbá vált,*
- *hasznos műtárgymásolatokkal gazdagodott az intézmény,*
- *szakmán belül erősödtek és elmélyültek a megyei kapcsolatok,*
- *a külső szolgáltatókkal való együttműködések által bízunk benne, hogy a későbbiekben azok szponzorainká is válnak.”*

Budapest, 2011. február

TÁMOP 3. 2. 8. /B. konstrukció:
„Múzeumok Mindenkinek” Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése –
pályázati eredmények (2008. évi kiírás)

Összesen 37 nyertes
(meghirdetett keret 236 m Ft, elnyert összeg 196.836.404 Ft)

KMR-en kívüli pályázók, 23 nyertes

Pályázó neve	Megítélt összeg
Projekt megnevezése	
Békéscsaba Megyei Jogú Város Önkormányzata	5 773 640 Ft
Munkácsy Mihály Emlékház oktatási-képzési szerepének erősítése Békéscsabán	
Győr-Moson-Sopron Megyei Múzeumok Igazgatósága	7 000 000 Ft
Kompetencia és kreativitás fejlesztése múzeumpedagógiai eszközök segítségével a Xántus János Múzeumban	
Győr-Moson-Sopron Megyei Múzeumok Igazgatósága	3 150 000 Ft
A Soproni Múzeum Fabricius-ház szerepe a minőségi oktatás és hozzáférés biztosításában	
Győr-Moson-Sopron Megyei Múzeumok Igazgatósága	2 300 000 Ft
Az oktatás-képzés szerepének erősítése a Hanság Muzeális Gyűjtemény Intézményében	
Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága	7 000 000 Ft
BIHARI "múzeumi tanoda" - a Bihari Múzeum közoktatást és az életen át tartó tanulást támogató tevékenységei	
Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága, Debreceni Irodalmi Múzeum	3 400 000 Ft
Irodalmi szelence - játékos tanulás a Debreceni Irodalmi Múzeum gyűjteményében	
Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága, Hajdúsági Múzeum	2 100 000 Ft
A Hajdúsági Múzeum múzeumpedagógiai tevékenységeinek fejlesztése a közoktatást segítve és az egész életen át tartó tanulást támogatva	
Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága, Karacs Ferenc Múzeum	6 600 000 Ft
Iskolapad a múzeumban - Oktatási és családi programok a Karacs Ferenc Múzeumban	
Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága, Medgyessy Ferenc Emlékmúzeum	3 400 000 Ft
Az én Medgyessym - A Medgyessy Emlékmúzeum iskolabaráttá formálása	
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága	6 350 000 Ft
"Otthonunk a Tiszazug" tantervi program megvalósítása	
Magyar Közút Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság	6 699 998

	Ft
A Kiskőrösi Közúti Szakgyűjtemény képesség- és kompetenciafejlesztését szolgáló közösségépítő és társadalmi befogadás előmozdító projektje múzeumpedagógiai programsorozatok megvalósításával.	
Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum	4 794 180 Ft
Iskola a múzeumban. A Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum Kohászati Múzeumának múzeumpedagógiai projektje	
Miskolci Galéria Városi Művészeti Múzeum	6 992 000 Ft
Múzeumi foglalkozások és programok kidolgozása és lebonyolítása	
Móra Ferenc Múzeum. Csongrád Megyei Önkormányzat Megyei Múzeuma	6 800 000 Ft
"Az ezer arcú Móra" - a szegedi Móra Ferenc Múzeum oktatási szerepének erősítése	
Móra Ferenc Múzeum. Csongrád Megyei Önkormányzat Megyei Múzeuma	7 000 000 Ft
A szentesi Koszta József Múzeum oktatási szerepének erősítése	
Nógrád Megyei Múzeumi Szervezet	7 000 000 Ft
Palóc Múzeum múzeumpedagógiai programjai	
Nógrád Megyei Múzeumi Szervezet, Pásztói Múzeum	7 000 000 Ft
Múzeumi órák, tematikus foglalkozások és szünidei múzeumi gyermekfoglalkoztató napok a Pásztói Múzeumban.	
Nógrád Megyei Múzeumi Szervezet - Nógrádi Történeti Múzeum	4 800 000 Ft
A "MÚZEUM MINDENKIÉ"- Múzeumi órák, szakkörök, tematikus és szünidei foglalkozások a Nógrádi Történeti Múzeumban	
Orosháza Városi Önkormányzat Szántó Kovács János Területi Múzeum	7 000 000 Ft
"A tudás esély, a család egység, a múzeum kapocs"	
Városi Képtár - Deák Gyűjtemény	5 250 000 Ft
Élmény KÉP - Tudás TÁR Műalkotások befogadására építő, ismeretszerző múzeumpedagógiai foglalkozások	
Városi Művészeti Múzeum, Győr	6 999 088 Ft
Hétszínvirág – Megújuló múzeumpedagógia a Városi Művészeti Múzeumban	
Wosinsky Mór Megyei Múzeum	7 000 000 Ft
A Wosinsky Mór Megyei Múzeum múzeumpedagógiai tevékenységének fejlesztése	
Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága Göcseji Múzeum	2 900 000 Ft
„Itt élek Zalában” A A Göcseji Múzeum helytörténeti, hon- és népismereti múzeumpedagógiai foglalkozásai, táborai általános iskolások számára	

KMR pályázók, 14 nyertes

Pályázó neve	Megítélt összeg
Projekt megnevezése	
Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Ócsai Tájháza és Turjánház	3 902 412 Ft
Múzeumpedagógiai tevékenységek fejlesztése az Ócsai Tájházban.	
Iparművészeti Múzeum	6 800 000 Ft
KASTÉLYKALAND Múzeumpedagógiai programok a Nagytétényi Kastélymúzeumban "Bútorművészet a gótikától a biedermeierig" c. állandó kiállításához	
Iparművészeti Múzeum	7 000 000 Ft
Fordul a kocka! Játékos tanórák az Iparművészeti Múzeumban	
Ludwig Múzeum- Kortárs Művészeti Múzeum	6 050 000 Ft
Kortársunk a Művészet	
Magyar Mezőgazdasági Múzeum	6 050 000 Ft
Mezőgazdaság: minden, ami éltet	
Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum	5 441 300 Ft
Iskola a múzeumban. A Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum Közlekedési múzeumának múzeumpedagógiai projektje	
Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum	5 635 200 Ft
Iskola a múzeumban. A Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum Elektrotechnikai múzeumának múzeumpedagógiai projektje	
Magyar Nemzeti Galéria	6 799 231 Ft
A Magyar Nemzeti Galéria oktatási és képzési szerepének erősítése	
Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet	2 400 000 Ft
"Színházi kulisszák mögött Bajor Gizivel". A dráma- és színháztörténet szerepe az oktatásban a muzeológia és színház eszközrendszerén keresztül. Múzeumpedagógiai programok a színháztörténeti közgyűjteményben.	
Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága - Arany János Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóhely	3 000 000 Ft
A nagykőrösi Arany János Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóhely múzeumpedagógiai programsorozata	
Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága - Blaskovich Múzeum	4 100 000 Ft
A tápiószelei Blaskovich Múzeum múzeumpedagógiai programsorozata	
Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága - Tragor Ignác Múzeum	3 600 000 Ft
A váci Tragor Ignác Múzeum múzeumpedagógiai programsorozata	
Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága - Ferenczy Múzeum	3 849 375 Ft
A szentendrei Ferenczy Múzeum múzeumpedagógiai programsorozata	
Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár	4 900 000 Ft
"Mikrokozmonauták": utazások a test mélyére. Orvostörténelem a biológia és a történelem keresztmetszetében	

**a TÁMOP 3.2.8./B/08 jelű,
„Múzeumok Mindenkinek” Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése
című pályázaton nyertes muzeális intézmények
régiók szerinti megoszlása**

Közép-Magyarországi régió:

Múzeum neve	Régió
Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum*	Közép-Magyarországi régió
Magyar Nemzeti Galéria	Közép-Magyarországi régió
Magyar Mezőgazdasági Múzeum	Közép-Magyarországi régió
Iparművészeti Múzeum	Közép-Magyarországi régió
Iparművészeti Múzeum Nagytétényi Kastélymúzeuma	Közép-Magyarországi régió
MMKM Közlekedési Múzeum	Közép-Magyarországi régió
MMKM Elektrotechnikai Múzeum	Közép-Magyarországi régió
Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet	Közép-Magyarországi régió
Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár	Közép-Magyarországi régió
Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága Ferenczy Múzeum	Közép-Magyarországi régió
Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága Tragor Ignác Múzeum	Közép-Magyarországi régió
Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága Blaskovich Múzeum	Közép-Magyarországi régió
Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága Arany János Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóhely	Közép-Magyarországi régió
Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Ócsai Tájház és Turjánház	Közép-Magyarországi régió

Konvergencia régiók:

Múzeum neve	Régió
Városi Képtár – Deák Gyűjtemény, Székesfehérvár*	Közép – Dunántúli régió
Győr-Moson-Sopron Megyei Múzeumok Igazgatósága Xantus János Múzeum	Nyugat –Dunántúli régió
Győr-Moson-Sopron Megyei Múzeumok Igazgatósága Soproni Múzeum Fabricius-ház	Nyugat –Dunántúli régió
Győr-Moson-Sopron Megyei Múzeumok Igazgatósága Hansági Múzeum	Nyugat –Dunántúli régió
Városi Művészeti Múzeum, Győr	Nyugat –Dunántúli régió
Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága Göcseji Múzeum	Nyugat –Dunántúli régió
Wosinsky Mór Megyei Múzeum, Szekszárd	Dél-Dunántúli régió
Nógrád Megyei Múzeumi Szervezet Palóc Múzeum	Észak-Magyarországi régió
Nógrád Megyei Múzeumi Szervezet Pásztói Múzeum	Észak-Magyarországi régió
Nógrád Megyei Múzeumi Szervezet Nógrádi Történeti Múzeum	Észak-Magyarországi régió
MMKM Kohászati Múzeuma, Miskolc	Észak-Magyarországi régió
Miskolci Galéria Városi Művészeti Múzeum	Észak-Magyarországi régió
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága Tiszazugi Földrajzi Múzeum, Szolnok	Észak–Alföldi régió
Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága Debreceni Irodalmi Múzeum	Észak–Alföldi régió
Hajdú-Bihar Megyei Múzeum Igazgatósága Karacs Ferenc Múzeum	Észak–Alföldi régió
Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága Bihari Múzeum,	Észak–Alföldi régió
Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága Hajdúsági Múzeum,	Észak–Alföldi régió
Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága Medgyessy Ferenc Emlékmúzeum	Észak–Alföldi régió
Munkácsy Mihály Emlékház, Békéscsaba	Dél-Alföldi régió
Orosháza Városi Önkormányzat Szántó Kovács János Területi Múzeum	Dél-Alföldi régió
Csongrád Megyei Önkormányzat Móra Ferenc Múzeum	Dél-Alföldi régió
Csongrád Megyei Önkormányzat Kosztai József Múzeum, Szentes	Dél-Alföldi régió
Magyar Közút Nonprofit Zrt. Kiskőrösi Közúti Szakgyűjtemény	Dél-Alföldi régió

A TÁMOP 3.2.8/B/08 pályázaton nyertes múzeumok az elnyert összegek szerint 3. sz. melléklet

Közérdekű muzeális kiállítóhelyek	Elnyert összeg
Ócsai Tájház és Turjánház	3902412
Nagyttényi Kastélymúzeum	6800000
	10702412

Közérdekű muzeális kiállítóhelyek	Elnyert összeg
Ócsai Tájház és Turjánház	3902412
Nagyttényi Kastélymúzeum	6800000
	10702412

Közérdekű muzeális gyűjtemények	Elnyert összeg
Deák Gyűjtemény	5250000
Karacs Ferenc Múzeum	6600000
Közúti Szakgyűjtemény	6699998
<i>Arany János</i>	<i>3000000</i>
	21549998

Közérdekű muzeális gyűjtemények	Elnyert összeg
Deák Gyűjtemény	5250000
Karacs Ferenc Múzeum	6600000
Közúti Szakgyűjtemény	6699998
	18549998

Tematikus múzeumok	Elnyert összeg
Hajdúsági Múzeum	2100000
Medgyessy Múzeum	3400000
Miskolci Galéria	6992000
Palóc Múzeum	7000000
Pásztói Múzeum	7000000
Városi Művészeti Múzeum, Győr	6999088
<i>Blaskovich Múzeum</i>	<i>4100000</i>
<i>Munkácsy Emlékház</i>	<i>5773640</i>
	43364728

Tematikus múzeumok	Elnyert összeg
Hajdúsági Múzeum	2100000
Medgyessy Múzeum	3400000
Miskolci Galéria	6992000
Palóc Múzeum	7000000
Pásztói Múzeum	7000000
Városi Művészeti Múzeum, Győr	6999088
	33491088

Területi múzeumok	Elnyert összeg
Bihari Múzeum	7000000
Debreceni Irodalmi Múzeum	3400000
Hansági Múzeum	2300000
Soproni Múzeum	3150000
Szántó Kovács János Múzeum	7000000
Tiszazugi Földrajzi Múzeum	6350000
<i>Kosztka József Múzeum</i>	<i>7000000</i>
<i>Tragor Ignác Múzeum</i>	<i>3600000</i>
	39800000

Területi múzeumok	Elnyert összeg
Bihari Múzeum	7000000
Debreceni Irodalmi Múzeum	3400000
Hansági Múzeum	2300000
Soproni Múzeum	3150000
Szántó Kovács János Múzeum	7000000
Tiszazugi Földrajzi Múzeum	6350000
	29200000

Megyei múzeumok	Elnyert összeg
Móra Ferenc Múzeum	6800000
Nógrádi Történeti Múzeum	4800000
Xántus János Múzeum	7000000
Wosinsky Mór Múzeum	7000000
Göcseji Múzeum	2900000
<i>Ferenczy Múzeum</i>	<i>3849375</i>
	32349375

Megyei múzeumok	Elnyert összeg
Móra Ferenc Múzeum	6800000
Nógrádi Történeti Múzeum	4800000
Xántus János Múzeum	7000000
Wosinsky Mór Múzeum	7000000
Göcseji Múzeum	2900000
	28500000

Országos szakmúzeumok	Elnyert összeg
MMKM Kohászati Múzeum	4794180
MMKM Elektrotechnikai Múzeum	5635200
	10429380

Országos szakmúzeumok	Elnyert összeg
MMKM Kohászati Múzeum	4794180

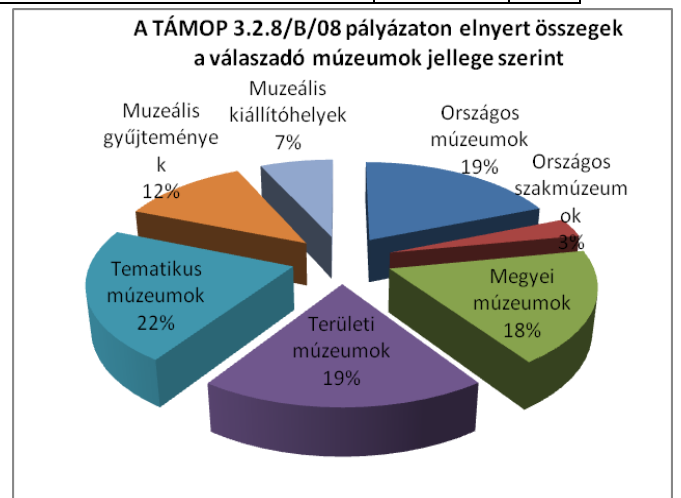
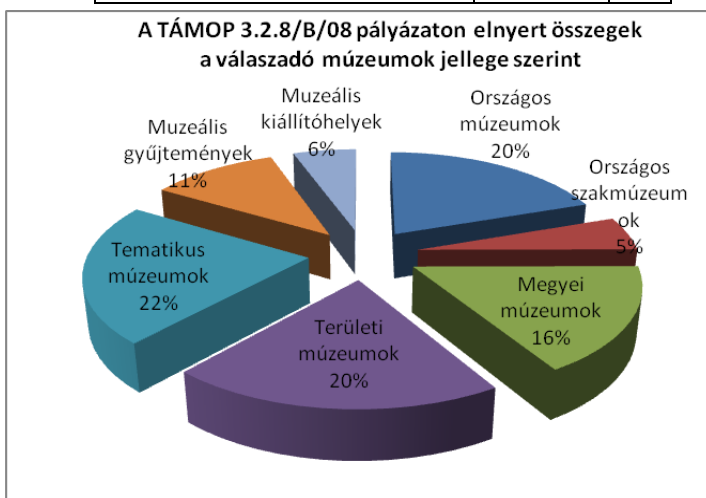
Országos Múzeumok	Elnyert összeg
MMKM Közlekedési Múzeuma	5441300
Ludwig Múzeum	6050000
Magyar Mezőgazdasági Múzeum	6050000
Magyar Nemzeti Galéria	6799231
Semmelweis Orvostörténeti Múzeum	4900000
Iparművészeti Múzeum	7000000
Országos Színháztörténeti Múzeum	2400000
	38640531

Országos Múzeumok	Elnyert összeg
MMKM Közlekedési Múzeuma	5441300
Ludwig Múzeum	6050000
Magyar Mezőgazdasági Múzeum	6050000
Magyar Nemzeti Galéria	6799231
Semmelweis Orvostörténeti Múzeum	4900000
	29240531

A múzeum jellege	Elnyert összeg	100 %
Országos múzeumok	38640531	19,6 %
Országos szakmúzeumok	10429380	5,3 %
Megyei múzeumok	32349375	16,4 %
Területi múzeumok	39800000	20,2 %
Tematikus múzeumok	43364728	22,0 %
Közérdekű muzeális gyűjtemények	21549998	10,9 %
Közérdekű muzeális kiállítóhelyek	10702412	5,4 %
Összes elnyert összeg	196836424	83,4 %
Meghirdetett keret	236000000	83,4 %

Csak a válaszadók:

A múzeum jellege	Elnyert összeg	100 %
Országos múzeumok	29240531	18,9 %
Országos szakmúzeumok	4794180	3,1 %
Megyei múzeumok	28500000	18,5 %
Területi múzeumok	29200000	18,9 %
Tematikus múzeumok	33491088	21,6 %
Közérdekű muzeális gyűjtemények	18549998	12,0 %
Közérdekű muzeális kiállítóhelyek	10702412	6,9 %
Válaszadók összes elnyert összege	154478209	78,5 %
Összes elnyert összeg	196836424	100,0 %

(A jobb oldali diagram címe helyesen: **A TÁMOP 3.2.8/B/08 pályázaton elnyert összegek a múzeumok jellege szerint**)

**A TÁMOP 3.2.8/B/08 jelű,
„Múzeumok Mindenkinek” Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése
pályázaton nyertes muzeális intézmények
az elnyert összeg nagysága szerinti sorrendben**

Meghirdetett keret: 236 000 000 Ft = 100% Összes elnyert összeg: 196 836 424 Ft = 83,4 %

Hajdúsági Múzeum	2100000
Hansági Múzeum	2300000
Országos Színháztörténeti Múzeum ¹⁴	2400000
Göcseji Múzeum	2900000
Arany János	3000000
Soproni Múzeum	3150000
Debreceni Irodalmi Múzeum	3400000
Medgyessy Múzeum	3400000
Tragor Ignác Múzeum	3600000
Ferenczy Múzeum	3849375
Ócsai Tájház és Turjánház	3902412
Blaskovich Múzeum	4100000
MMKM Kohászati Múzeum	4794180
Nógrádi Történeti Múzeum	4800000
Semmelweis Orvostörténeti Múzeum	4900000
Deák Gyűjtemény	5250000
MMKM Közlekedési Múzeuma	5441300
MMKM Elektrotechnikai Múzeum	5635200
Munkácsy Emlékház	5773640
Ludwig Múzeum	6050000
Magyar Mezőgazdasági Múzeum	6050000
Tiszazugi Földrajzi Múzeum	6350000
Karacs Ferenc Múzeum	6600000
Közúti Szakgyűjtemény	6699998
Magyar Nemzeti Galéria	6799231
Móra Ferenc Múzeum	6800000
Nagytétényi Kastélymúzeum	6800000
Miskolci Galéria	6992000
Városi Művészeti Múzeum, Győr	6999088
Bihari Múzeum	7000000
Iparművészeti Múzeum	7000000
Kosztai József Múzeum	7000000
Palóc Múzeum	7000000
Pásztói Múzeum	7000000
Szántó Kovács János Múzeum	7000000
Xántus János Múzeum	7000000
Wosinsky Mór Múzeum	7000000

¹⁴ Dőlt betűvel azok az intézmények szerepelnek, amelyek nem küldték vissza a kérdőívet.

